Ára: 200 FORINT

76. évf. 14. szám 2021. augusztus 1.
Év 23. 5781 כ"ה

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

23. Zsidó Kulturális Fesztivál

Éljük át újra!

A járvány miatt tavaly sajnos elmaradt, úgyhogy idén duplán bepótoljuk a hagyományos zsidó kulturális fesztivált, amely immár szerves, elmaradhatatlan része Budapest művészeti életének. Éljük át újra! Ezt az életörömmel teli szlogent választottuk a mostani fesztivál jelmondatának, hiszen nehéz és tragikus év van mögöttünk – de élünk, hogy újra megélhessük az együvé tartozás örömét a zenében, az irodalomban és a társművészetekben!

A 23. Zsidó Kulturális Fesztivál a régi, hagyományos helyszíneken, azaz a Dohány utcai és Hegedűs Gyula utcai zsinagógán, a JCC Budapest – Bálint Házon kívül most új helyeken is várja a kedves közönséget. Az egyik a Róth Miksa Emlékház és Művészeti Múzeum kertje, ahol majd megidézzük a régi kertmozik hangulatát, a másik újdonság pedig a helyreállított Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga gyönyörű szép épülete, ahová nem lehet elfogódottság nélkül belépni.

Hagyományainkhoz híven ismét lesz sok-sok klezmerzene és jiddis dallam, valamint más könnyűzenei programok. Jönnek hozzánk olyan nemzetközi sztárok, mint **Boban Markovic** vagy a különleges odesszai „gangsta folkot" játszó **Kommuna Lux**, de a magyar zenei színpadok legkiemelkedőbb művészei sem hiányoznak, hiszen újra itt lesz velünk a **Budapest Klezmer Band**, **Malek Andi, Müller Péter Sziámi,** a **Sabbathsong, Palya Bea**, s programjaink között megidézünk olyan legendás, nagy halottakat is, mint **Szécsi Pál** vagy **Leonard Cohen**.

Összesen öt helyszínen több mint húsz programot kínálunk önöknek abban a reményben, hogy sokan leszünk ismét együtt, hogy közösen éljük át újra: nemcsak a közönségnek van szüksége művészekre, de a művészeknek is szükségük van az őket éltető tapsra. **Egymás nélkül nem lehet élni!**

Az Evolúció sikere Cannes-ban

Cannes-ban bemutatták Mundruczó Kornél és Wéber Kata Evolúció című filmjét, amely a traumák átörökítésén túl a zsidó identitáshoz való egyéni viszonyra is keresi a választ.

Nagy tapssal jutalmazta a közönség a 74. cannes-i fesztiválon Mundruczó Kornél *Evolúció* című filmjét, amelyet a szemle idén létrehozott új szekciójában, a Cannes Première (Cannes-i bemutató) elnevezésű válogatásban, versenyen kívül mutattak be, olvasható az MTI tudósításában.

A holokauszt traumájának átörökítésével és az emlékezés témájával foglalkozó *Evolúció* Mundruczó nyolcadik nagyjátékfilmje, amellyel a rendező hetedik alkalommal szerepel a cannes-i fesztivál hivatalos programjában. Az alkotók a rendező mellett Petrányi Viktória és Viola Fügen producerek, illetve Wéber Kata forgatókönyvíró voltak. A főszerepekben Monori Lili, Láng Annamária, továbbá Goya Rego és Padmé Hamdemir látható.

Monori Lili és Láng Annamária az Evolúció című filmben

A nézők nagy tapssal köszöntötték a magyar és német művészeket, és a vetítés végén is hosszan megtapsolták az alkotókat, akik felállva köszönték meg a meleg fogadtatást. A filmes és színházi munkáival világszerte elismert Mundruczó Kornél legújabb moziját idén tavasszal alig 13 nap alatt forgatta Németországban, a Proton Színház előadása alapján, melyet a Ruhrtriennale német színházi fesztiválon két évvel ezelőtt mutattak be azonos címmel. A 97 perces alkotás a holokauszt traumájának három generáción – az áldozat Éván (Monori Lili), gyermekén, Lénán (Láng Annamária) és unokáján, Jónáson (Goya Rego) – átívelő hatásáról szól.

A film kezdetén az auschwitzi koncentrációs tábor gázkamrájának takarítói egy csecsemőt találnak, majd a már megöregedett túlélő budapesti lakásában a közte és a lánya között játszódó családi drámának vagyunk szemtanúi. A harmadik részben a lány és az unoka berlini életében követhetjük, milyen nehéz egy családnak a saját múltjával megbékélnie.

A traumák átörökítésén túl az egyszerre költői és szürreális film a zsidó identitáshoz való egyéni viszonyra is keresi a választ az ellentmondásokkal teli Berlinben, de – ellentétben Mundruczó korábbi filmjeivel – pozitív kicsengésű, reménytelien zárul.

„A történet 1945-ben kezdődik Budapesten, onnantól kezdve édesanyám sorsa ihlette a történetet, majd a berlini részben a mi és barátaink Berlinbe költözésének élményein alapul" – mondta Wéber a filmhez megosztott sajtójegyzetekben az IndieWire szerint. „Nagyon érdekes időszak volt számunkra, amikor elhagytuk Magyarországot. Egy új országba költözve az ember újraértelmezi saját családi identitását" – tette hozzá a forgatókönyvíró.

A produkció a német Match Factory Productions és a hazai Proton Cinema koprodukciójában készült, a ZDF-ARTE és a Proton Színház közreműködésével, a Mitteldeutsche Medienförderung, a Film- und Medienstiftung NRW, a German Federal Filmfund, valamint a Nemzeti Filmintézet támogatásával.

Az *Evolúció* magyarországi bemutatója a tervek szerint idén novemberben, a Zsidó és Izraeli Filmfesztiválon lehet majd.

Leányavatás Zuglóban

Hosszú idő után a Thököly úti zsinagógában leányavatást tartottak. Halász Janka bát micvája a járvány miatt csak szűk körben zajlott le.

Fotó: Dési Tamás

Kardos Péter főrabbi hálazsoltárai után Kardos László főkántor a Má tajvú recitálásával vezette fel a család tagjait a tóraszekrény elé. A főrabbi beszédében idézte a zsoltár azon mondatát, miszerint az Örökkévaló ezt a napot az öröm és a boldogság napjává tette. Ennek a szertartásnak különleges jelentőséget ad, hogy az ország legnagyobb mártíremlékművében rendezik, emelte ki. Ezután helycserés rész következett: először a rabbi faggatta a kislányt a kóser háztartásvezetés szabályairól, majd javaslatára helyet cseréltek, és a kislány faggatta Kardos Pétert. Ezt követően Janka elmondta a Smá Jiszróélt és a 23. zsoltárt, majd dr. Róna Iván elnök kedves szavak kíséretében átadta neki a körzet ajándékait. Az ünnepelt mielőtt köszönetet mondott családjának és a megjelenteknek, egy egyéni, különleges imafordítással állt elő. Végezetül az édesanya szólt leányához.

A kertben rendezett állófogadás előkészítésében nagy szerepe volt Forgó Erika gondnoknak és Kurz Tamás sámesznek.

Füred-sirató

Miről írjak, ha már csak kevesek emlékeznek a balatonfüredi (arácsi?) zsidó üdülőre? Hát még a legújabb kori (60 év) történetére?

Sírjam-e vissza azokat az időket, amikor Scheiber Sándor levitte két napra új növendékeit a rabbiképzőből? Amikor is 6-8 szobához egyetlen (!) fürdőszoba tartozott?

Vagy lelkesedjek a Raj Tamás főrabbi zcl. által vezetett gyerektáborért, Szarvas elődjéért? Amikor a havdala után többtucatnyi (!) gyereket vitt el fagylaltozni a szomszédba, kipásokat kilógó cicesszel? Már lazult a rendszer, így egy szenzációs kirándulás alkalmával feltűnt a járókelőknek, amikor a tihanyi apátság előtt izraeli dalokat énekeltek hasonló „szerelésben", mint a havdala után...

Vagy idézzem az ortodox turnust, ami évente menetrendszerűen a tisebavot követően foglalta el az üdülőt? Persze azért mindig „becsúszott" egy-egy neológ is, köztük korának neves rabbija, akit a reggeli imára invitáltak, mert csak kilencen voltak. Szabadságon vagyok – utasította el a szíves meghívást.

Vagy szóljak Goitein úrról, a Rumbach utolsó vezetőjéről, aki mindenét a zsinagógának áldozta? Egy költői pillanatában felmutatott az ablakokra: Nem különös, főrabbi úr, mi már rég nem leszünk, de ezek az ablakok mintha mi sem történne, továbbra is léteznek?

Vagy írjak a külföldiekről, akik nem laktak ott, csak imára és enni jártak? Antwerpentől Tel-Avivig, Stockholmtól Berlinig. Csak bámultunk, amikor kocsijaikkal beparkoltak a Trabantok, Wartburgok, Skodák közé.

Emlékszem Oblath bácsira és az Énekesnére. Vezetők különböző korokban. Ők szenvedték meg az étlapok okozta mindenkori drámát. Mert az ennivaló központi kérdésnek számított.

A toronyszoba ikonikus részét képezte az üdülőnek. Ott szenvedtek a fiatalok, mivel tetőtér volt, annak megfelelő hőmérséklettel. Később raktár lett. Felújítás után minden szobához fürdőlehetőséget építettek, összkomfort született a félkomfort helyett.

A másik zsidó negyed a strandon volt, a fűzfa körül. A nyaralók itt cserélték ki híreiket, tapasztalataikat, pletykáikat. Mármint azokat, amelyek kimaradtak a vacsora után a teraszon eltöltött programból.

Vár állott, ma kőhalom, idézhetném egyik legnagyobb költőnket, de ez jelen esetben nem lenne igaz. Nincs rom. De az évek óta kihasználatlan épület ott gubbaszt a korabeli villák között.

Mi lesz veled, Füred? A magyar zsidó történelem évtizedekig egyetlen kóser üdülője?

kápé

Az ebédlő. Valamikor zsinagóga, reggelig tartó kártyacsaták színhelye, megszámlálhatatlan Sir hámálajsz és bencsolás tanúja is volt

9 770133 350099 21014

Heisler András az aktuális kérdésekről

Heisler András, a Mazsihisz elnöke beszélt a többi zsidó felekezettel történt tárgyalásról, a szervezet lehetőségeiről, a jövőről.

Az elnök szólt arról a különleges eseményről, ahol a Mazsihisz meghívására a magyarországi zsidó felekezetek leültek végre egy asztalhoz, hogy tárgyaljanak az örökjáradék ügyében. Jelenleg öt államilag elismert zsidó felekezet van az országban, a neológia képviseletében a Mazsihisz, az ortodoxia, az EMIH, valamint a két progresszív közösség. A megbeszélésen nem volt jelen a ZSIMA, amely egyesületként működik. Heisler András felhívta a figyelmet, hogy Magyarországon az egyházi elismerésnek szigorú feltételei vannak, amelyeket nagyon nehéz teljesíteni, így a ZSIMA erre még nem képes. Az egyesületben a Mazsihisz volt elnöke is vezető funkciót tölt be. Heisler úgy véli, a ZSIMA káros a neológiára nézve, mert megosztja a hazai zsidó közösséget.

Az elnök beszélt a koronavírusjárványról, megjegyezve: ahogy az egész ország, úgy a Mazsihisz is gyakorlattal bír a kialakult szituáció kezelésében, azaz pontosan tudja a szervezet, hogy mik is a feladatok. Most éppen egyértelműen kijelenthető, hogy könnyebb a helyzet, vannak lazítások, ám a Mazsihisznél ezek is szigorúbbak. A szervezet követi a tendenciákat, így felkészülten várják a negyedik hullámot, mert látszik, a delta variáns támad. Magyarországot nem lehet szigetként kezelni, ezért is követik folyamatosan az európai és izraeli adatok alakulását.

Szóba került az Amerikai úti Szeretetkórház, amelyről az elnök azt mondta, amellett, hogy megkapják az állami támogatást, ott is, mint a többi egyházi kórháznál, a fenntartó besegít az egészségügyi finanszírozásba. Az igaz ugyan, hogy a Szeretetkórház mostani rekonstrukciója után kevesebb ágy lesz, ami kevesebb bevételt jelent, de a fenntartó és a kórház vezetése indít majd olyan szolgáltatásokat, amelyek pótolják a kieső összegeket.

Annak a hírnek a kapcsán, hogy az EMIH által fenntartott egyetemen megindulnak a rabbinikus, hittudományi képzések, Heisler András megjegyezte: csak bízni lehet abban, hogy ebből nem lesznek újabb konfliktusok a szervezetek és az egyetemek között. Mindig is úgy vélekedett, tette hozzá, hogy itthon a különböző vallási irányzatok megférnek egymás mellett, s ha együtt tudnának működni, az előremutató lenne. Kiemelte azt is, hogy a magyarországi chábád mozgalom igenis legitim, az EMIH-nek vannak fontos feladatai, amelyeket el kell lásson. A szervezetek között akkor vannak problémák, amikor a másik erőforrásaiba kívánnak belenyúlni.

Ami az együttműködést illeti, az elnök hangsúlyozta, hogy éppen az örökjáradékkal kapcsolatos tárgyalás volt az, ahol a szervezetek nemcsak leülni voltak képesek, de ki is adtak egy közös közleményt, amelyben leírták, a véleményük ugyan különbözik, de már a közös közlemény ténye is fontos, ahogy az is, hogy ezt a vitát egymás között kívánják rendezni. Azaz a konfliktus megoldásához nem kérnek állami beavatkozást.

Heisler András beszélt Izraelről, megemlítve, hogy évekkel ezelőtt egy magyarországi újság címlapja miatt fogadta őt az akkori államelnök, aki szolidaritásáról biztosította a Mazsihiszt és annak vezetőjét, de ugyanígy találkozott a Jewish Agency vezetőjével is, akit a közelmúltban iktattak be az államelnöki székbe Izraelben. Most megvan annak az esélye, hogy Hercog elnök hivatalba lépésének köszönhetően magasabb szintre kerülhet Izrael Állama és a diaszpóra kapcsolata, ami csak jót tesz a magyarországi zsidóságnak is.

Az elnök a Sorsok Háza projektről szólva elmondta: amikor a kormány úgy döntött, hogy azt az EMIH-re bízza, a Mazsihisz jelezte egyet nem értését, majd úgy döntött a legnagyobb hazai zsidó szervezet, hogy ily módon a megvalósítás a kormány és az EMIH kompetenciája, abban nem kívánnak szerepet vállalni. Hozzátette, csak bízni lehet abban, hogy az EMIH él a lehetőséggel, és egy remek intézményt fog majd egyszer ott létrehozni.

Heisler András a járványhelyzettel kapcsolatban kiemelte, nagyon is hiányzik a szervezet költségvetéséből a turisztikai bevétel, ami a büdzsé egyharmadát jelenti évről évre. A Mazsihisz próbálja kezelni ezt a problémát, bár a feladat nagyon nehéz.

Az elnök elmondta, igaz, hogy néhány ember téves helyzetértékelése kapcsán rendkívül erős konfliktusok képződtek a felekezeten belül. Sokan úgy vélték, mindent meg lehet változtatni, korábbi döntéseket vissza lehet szívni, akár közgyűlési határozatokat is. Heisler szerint ez hiba volt, ám a konfliktusoknak is megvan a maguk grafikonja, ahol a sülyedés után emelkedés jön, ez zajlik most a szervezeten belül, ami még erősebbé teszi a neológiát.

Ami a Mazsihisz jövőjét illeti, az elnök hangsúlyozta: nagy szükség van a fiatalokra, ahogy ezt már évtizedek óta mondják. Az általuk meghirdetett változó világra nyitott zsidóság szlogennel, az arra épülő programokkal nem biztos, hogy közvetlenül kell a zsidó fiatalokat behívni. Sokkal fontosabb az elképzeléseiket, törekvéseiket támogatni.

(Az interjú a Kossuth Rádió 2021. július 16-i Halljad, Izrael! adásában elhangzott beszélgetés szerkesztett változata.)

Kaczynski: Megengedhetetlen és szemtelen

Megengedhetetlennek és szemtelennek nevezte egy interjúban Jaroslaw Kaczynski kormányfőhelyettes, a lengyel kormánykoalíciót vezető párt elnöke Jair Lapid izraeli külügyminiszter szavait a lengyel közigazgatási eljárásokról szóló törvény tervezett módosításáról.

A Gazeta Polska lengyel konzervatív hetilapnak Kaczynski azzal kapcsolatban nyilatkozott, hogy Lapid élesen bírálta és „szégyenletesnek” nevezte a szejm által megszavazott, jelenleg a felsőházi megvitatásra váró törvénymódosítást, írja az MTI. Ennek értelmében harminc év elmúltával nem lehetne kétségbe vonni a közigazgatási eljárások során hozott döntéseket, ezen belül az akár évtizedekkel ezelőtt – például a holokauszt idején – elkobozott vagyonról szólókat sem.

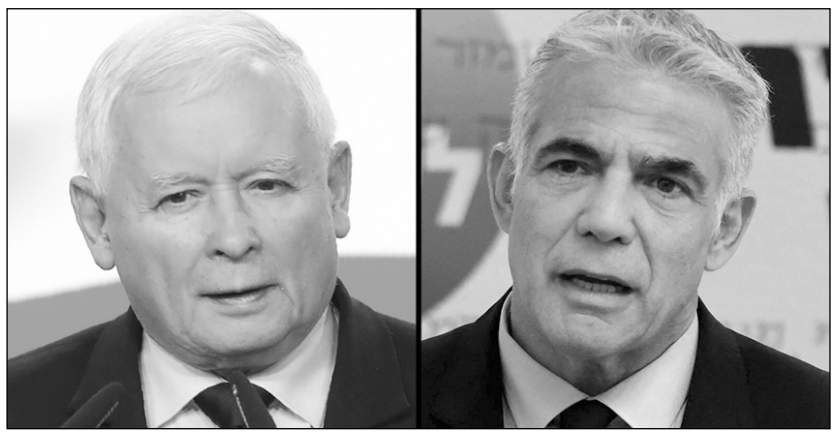

Kaczynski az interjúban kritizálta a lengyel ellenzéket is, mert annak több képviselője azt hangoztatta a lengyel–izraeli viszállyal kapcsolatban, hogy a törvénymódosítás alsóházi jóváhagyása előtt diplomáciai egyeztetésekre lett volna szükség.

Az ellenzék szerint Lengyelország „valamiféle másodrangú állam” – kommentálta az ilyen hangokat Kaczynski, hozzátéve: „a törvényeinkről mi magunk döntünk”. Hangsúlyozta: Lengyelország „senkinek semmivel sem tartozik, egy lyukas garassal sem”, a második világháborús bűnökért és veszteségekért viszont Németország tartozik Lengyelországnak, mégpedig több mint ezermilliárd dollárral.

Arra a kérdésre, hogy Varsó mit kezd ezzel „a számlával”, Kaczynski úgy válaszolt: „mindennek megvan a maga ideje”.

Az izraeli fél úgy értelmezi a közigazgatási eljárásokról szóló lengyel törvénymódosítási tervezetet, hogy az csorbítja a holokauszttúlélők jogait, lehetetlenné téve nekik és utódaiknak a háború során elkobzott vagyonuk visszaszerzését.

A helyzet tisztázása végett bekérették a varsói külügyminisztériumba az izraeli nagykövetség ügyvivőjét, előtte pedig Izraelben bekérették az ottani minisztériumba Lengyelország nagykövetét.

Varsó hangsúlyozta: a lengyel alkotmánybíróság 2015-ös döntése miatt módosítandó törvény az eddigi formájában lehetővé tette, hogy különféle, gyakran bűnügyi hátterű kárpótlási eljárásokban szabálytalan döntések szülessenek. Ez gyakorlatilag ahhoz vezetett, hogy néha jelentős vagyont adtak át erre nem jogosult személyeknek is. A bűnözők gyakran a holokauszt áldozatainak, illetve jogutódaiknak a rovására is meggazdagodtak. Aláhúzták: a módosított előírások nem lesznek hatással azon polgári jogi eljárásokra, amelyek célja a jogtalanul elkobozott vagyon visszaszerzése.

Egy igaz történet a fogadalom súlyáról

Szerdócz Ervin újpesti főrabbi azt vizsgálja, hogy a zsidó hagyományban miért övezi gyanakvás és rosszallás azt, ha valaki fogadalmat tesz. Mi az oka annak, hogy a fogadalomtevőt egyes tanítások egyenesen vétkezőnek tartják? Majd ennek kapcsán megosztja velünk Mandel Sámuel rabbi igaz történetét.

„És szólt Mózes Izrael fiai törzseinek fejeihez, mondván: Ezt parancsolta az Örökkévaló: Ha valaki fogadalmat tesz az Örökkévalónak, vagy esküt esküszik, hogy kötelességet vesz lelkére, meg ne szegje szavát, aszerint cselekedjen, amint kijött a szájából.” (IV.M. 30. 2/3)

A fogadalomról mestereinknek ambivalens véleményük van. Nem lelkesedtek a fogadalmakért, mert tudták, hogy az emberek elfelejtkezhetnek a teljesítésükről, különösen akkor, ha életkörülményeik kedvezően alakulnak. *„Tegyetek fogadást, és fizessétek meg az Örökkévalónak.” (76. Zsolt. 12)* Ebből a zsoltáridézetből azt olvassák ki mestereink, hogy a fogadalom következményét az Ö-valónak meg kell fizetni, értsd: az Ö-való számolja fel azt is, ha teljesül, de annál inkább számolja fel azt, ha nem.

Ráv Smuel és *Ráv Dimi* egyaránt rosszallását fejezte ki, az előbbi szerint „aki fogadalmat tesz és megtartja, az is gonosz”, míg az utóbbi azt mondja: „mindenki, aki fogadalmat tesz, annak ellenére, hogy teljesíti, vétkes”. Hiszen a fogadalom egyben eskü is! Ki nem mondva a fogadalom – a szövegétől függetlenül – az Ö-való nevére hivatkozva hangzik el.

Ráv Smuel bár Jichák a fogadalom következményeinek alternatíváiról tudósít: „Ha valaki fogadalmat tesz és teljesíti, jutalmat kap a fogadalomért, és azért is, hogy teljesítette. Aki fogadalmat tesz és nem teljesíti, a halált vonja magára.” (uo. Vájikrá Rábbá 37/1.)

A kiejtett szó súlyára, a fogadalom következményének példájára egy szomorú, igaz történet következik, amely két forrásból ismert: kis és lényegtelen eltéréssel egyrészt *Máté György* úrtól, az Újpest-Rákospalota templomkörzet elnökétől hallottam, majd *Popper Péter zl.* professzortól, egykori tanáromtól. A történet közös nagyapjukról, *Mandel Sámuel zl.* rabbiról szól.

Előzményként annyit kell tudni, hogy Mandel Sámuel rabbi a budapesti Aréna úti zsinagógában tevékenykedett 1921 és 1943 között, azaz két évtizeden keresztül. Orvosként végzett fiát, *Sándort* munkaszolgálatra vitték Voronyezsbe, és Mandel Sámuel rabbi tudomására jutott, hogy a munkaszolgálatosokat kihajtják az aknamezőre. Orvos fia volt minden reménysége, aki nem lett ugyan rabbi, ahogy szerette volna, de benne látta álmai megvalósítóját: ha ő nem tudott imáival gyógyítani, majd Sándor gyógyít a tudományával.

A rabbi bezárkózott a zsinagógába, kinyitotta a frigyszekrényt. Kezébe vette Jehezkiél próféta könyvét, kinyitotta a 18. fejezetnél, és ezt mondta:

„Világ Ura! Mennyei Atyám! Te adtad a próféta szájába a következő mondatokat: A vétkező lélek, az hal meg, a fiú nem viseli atyja bűnét és az atya nem viseli fia bűnét, az igazak igazsága rajta magán lészen és a gonosznak gonoszsága rajta magán lészen! Te Igaz Király! Te tudod, hogy Sándor fiamnak nem voltak vétkei, hogy ilyen csapás érje. Egész életében tanult, hogy gyógyíthasson. Mennyei Atyám! Nézz le fiamra... Ideje sem volt vétkezni. Gyenge fizikuma van. Nem élné túl Voronyezst, csak ha csodát teszel vele.”

A rabbi elérzékenyülten szünetet tartott beszédében. Várt, mintha erőt, bátorságot venne magán. Majd folytatta:

„Ha mégsem tennél csodát vele... Hiszen ki vagyok én, hogy csodát kérhessek Tőled? Hogyan kérhessem, hogy megtedd értem? Írva van: »megbünteted az atyák vétkét gyermekeiben«. Kérlek, Ö-való, ha van bűnöm, amely sokszoros büntetést érdemel, mérd rám teljes haragodat, de kíméld meg, kíméld gyermekemet. Kész vagyok meghalni, hogy ő élhessen!”

Csendben hazament, és azon tépelődött, hogy Sándornak, szeretett orvos fiának miért kellett ilyen egyenesnek lennie?

„Miért nem szimulált ő is, mint orvoskollégája, aki végül is Budapesten maradhatott? Az Írásban található: Mindig pereltem az Úrral a 36 igaz ember (lámedvov) miatt. Izrael a Te választott néped, Izrael a népek lámedvovja, amely egyedül viseli el a 36-ok szenvedését.”

(Tudni kell, hogy a kabbala szerint minden nemzedékben él a világon 36 igaz ember, aki miatt I-ten megbocsátja a világ összes bűnét.) A rabbi azon is tépelődött, hogy miért nem menekítette családját külföldre, majd erre jutott:

„Én meg Misike (a rabbi másik fia, *Máté Miklós,* később a Bethlen téri zsinagóga főrabbija – Sz. E.) nem hagyhatjuk el híveinket, nekünk a híveinkkel kell maradnunk. Hogyan érthetném meg I-en akaratát? Egyáltalán megérthető-e I-en akarata? Úgy élünk, mint eleink Egyiptomban. Te, Ö-való! Te, reményünk forrása! Alázattal kérdem, hogy miért nem adsz nekünk új Mózest, aki akaratoddal csodát művelne? Igen! Nehéz alázatosnak lenni...”

Most hadd tegyek egy kis kitérőt: abban az időben szokás volt, hogy ha valaki nagyon súlyos beteg lett, a templomszolga, a sámesz végigjárta a híveket és kérte őket, ajánljanak fel „napokat”. Összegyűjtöttek „időt”, amit aztán a rabbi felajánlott a templomban. Azt mondta: „Uram, lehet, hogy elfogyott az idő, amit Te a testvérünknek szántál. De mi szeretjük őt, és hajlandóak vagyunk kevesebbet élni, hogy ő még élhessen.” Ha a beteg meghalt, a „napokat” visszaadták. A sámesz végigjárta a híveket a következőkkel: „Az Úr nem fogadta el a felajánlásod, visszakapod a felajánlott idődet.” Ha a beteg meggyógyult, a sámesz név szerint értesítette a felajánlót: „Az Úr elfogadta felajánlásodat, így felajánlásod szerint kevesebbet fogsz élni.”

Visszatérve a történethez: rabbi Mandel Sámuel eltűnt két napra. A család aggódott érte, s mint kiderült, megint bezárkózott a zsinagógába. Amikor előjött, nagyon nyugodt volt, a siker arcára volt írva. Bevallotta:

– Én felajánlottam az Úrnak az összes hátralevő életidőmet Sanyiért. Hadd éljen Ő! Úgy érzem, az Úr elfogadta, és most nagyon megnyugodtam.

Mindenki tudomásul vette, de senki sem gondolta végig, hogy mit jelent ez. Majd rövidesen mindenki előtt világos lett: ha Mandel Sámuel rabbi egész életidejét felajánlotta, akkor ő már nem élhet tovább! Az emberek suttogtak, és feszülten vártak.

Majd történt, hogy a rabbi hirtelenül és teljesen váratlanul, minden előzmény és előjel nélkül megbetegedett, majd rövidesen békésen meghalt a Városmajor utcai János Szanatóriumban akut leukémia következtében 1943. október 4-én. Mandel Sámuel 68 éves volt.

A rabbi nagyon derűsen viselte a gyors csapást! Bizonyítékát látta végzetes betegségében annak, hogy I-ten elfogadta felajánlását. Halála előtt azt mondta az ágya mellett imádkozó híveinek:

– Két alak áll mellettem, két angyal, két küldött! Az egyik nyugtat, a másik fenyeget.

Mint később kiderült: apja halálát követően Mandel Sándor, a rabbi fia is meghalt, flekktífusz vitte el Voronyezsben, de ezt Mandel Sámuel rabbi már nem tudhatta.

Vagy lehet, hogy mégis tudta?

Lehet, hogy Mandel Sámuel főrabbi ezt is tudta? Tudta! Biztosan tudhatta, úgy halt meg, hogy ő megpróbálta, ő megtett mindent, amit megtehetett, és fogadalmával két misztikus alak állt melléje: az egyik nyugtatta, a másik fenyegette. Igen: aki fogadalmat tesz, a halált vonja magára.

Mártír-istentiszteletek 3.

Mohács

Ma is figyelmeztet a sófár hangja

Hetvenhét éve, 1944 júniusának végétől kezdődött meg városunkban a zsidó lakosság deportálása. Abban az évben tavasztól nyárig közel 600.000 magyarországi izraelitát vagoníroztak be és szállítottak Németországba, nagyrészt Auschwitz-Birkenauba, illetve kényszermunkatáborokba. A poklot csak nagyon kevesen élték túl: a Mohácsról erőszakkal elhurcolt 614 zsidó honfitársunk közül mindössze 13 tért haza.

Mohács

Rájuk is emlékeztünk az Eötvös utcai zsidó emlékműnél.

A felmenőit szintén a vészkorszakban elveszítő, mohácsi származású Orbán Dániel köszöntője után Cserdi Áron beszélt a gyászos évforduló mának szóló üzenetéről:

„Nyilván tudja mindenki, milyen az, amikor egy színházi előadás, egy koncert vagy egy előadói est után nem csattan fel rögtön a taps. A közönség egy darabig még némán ül: a ráeszmélés, a megértés, a katarzis csendje ez – és valami hasonlót érzünk itt is, az emlékműre vésett neveket olvasva, hiszen ez segít tudatosítani: e nevek egy-egy tragikus sorsot, életutat takarnak” – mondta alpolgármesterünk, hozzátéve: „a síri csendet csak erősíti, hogy mindazt, ami végbement 1944-ben, nem olvastuk, hallottuk, tanultuk csupán, s a tragikus események nem máshol zajlottak, hanem itt (is) történtek, a mi városunkban. Aláhúzta: e csendet mégis meg kell törnünk, hiszen emlékeztetni szükséges újra és újra, hogy ember embernek igenis lehet farkasa, s ennek igazsága sajnos nem csupán történelmi távlatokba vesző tény, hanem a jelenünkre vetített fájó megállapítás is.”

Héber és magyar nyelvű fohászokat, énekeket hallhattunk a főhajtás folytatásában: Rosenfeld Dániel Imre nem csupán az áldozatok múltbéli tragédiáját elevenítette fel, hanem szólt a mai kor emberének, társadalmának felelősségéről is. A kántor közös imádságra is szólított az elhurcolt férjek és feleségek, apák és fiúk, anyák és lányok, gyermekek és öregek lelki üdvéért. „Legyen a részük örök békesség, az Örökkévaló legyen lelkük menedéke, s leljék meg helyüket, nyugalmukat az éden kertjében” – mondta, majd a sófár megfújása előtt így beszélt: „Az évezredes hangszer hangja jelképes: szól az áldozatokért, de azokhoz is jusson el, akik szerte a világban nem lépnek fel kellő eréllyel az antiszemita, a keresztényellenes és a szélsőséges, pusztító iszlamista eszmék ellen.”

Az esemény végén a Programiroda Mohács közreműködésével koszorúzásra került sor, majd az emlékezők az Eszéki úti zsidó temető felé vették útjukat. A helyszínen Mórócz Sándor, a Mohácsi Városszépítő és Városvédő Egyesület tagja adott számot a sírkert és a hozzá tartozó épületek felújításának már befejezett, jelenleg zajló és tervezett munkáiról. A jelenlévők megtekintették azt a két síremléket is, amelyet az önkormányzat több százezer forintos támogatásából újított fel nemrég a Walter Bt. A nyughelyeknél Cserdi Áron idézte fel Flesch Ármin főrabbi és Székely Lajos tanító-igazgató alakját, akik nem csupán a helyi zsidóság, hanem a város életében is igen fontos szerepet töltöttek be egykor.

Rosenfeld Dániel Imre magyar nyelvű könyörgése és héber nyelvű éneke után egy-egy követ helyeztek a megjelentek a felújított sírokra. Aztán a közös hallgatásban furcsa érzések keveredtek bennünk: a sírkertek nyugalmat árasztó némasága és az egykor velünk, köztünk élő embertársaink ellen elkövetett gyalázat emlékének örökké nyugtalanító csendje.

Szombathely

Fájdalom és gyász van a szívünkben

77 évvel ezelőtt, 1944. július 3-án kezdődött a szombathelyi zsidók deportálása. Több mint háromezer embert, köztük 613 gyereket hurcoltak Auschwitzba és küldtek a halálba pusztán származásuk miatt. Mindössze 178-an térhettek haza. Erre a tragikus eseményre emlékeztek a Batthyány téren, az egykori neológ zsinagóga tövében.

A magyar és az izraeli himnuszt követően a Szombathelyi Zsidó Hitközség elnöke emlékezett az elhurcoltakra. Márkus Sándor felidézte, hogy a visszatérők sokáig nem tudták, hogyan folytassák életüket, de azt igen, hogy nem szabad a történteket elfeledni. Okiratba foglalták, hogy minden július első vasárnapján emlékezzenek meg Szombathelyen a soá áldozatairól.

– Ezt meg is tesszük minden évben. Sosem szabad elfelejtetnünk, hogy ártatlan emberek százezrei pusztultak el, 613 gyermek nem jött vissza Szombathelyre. Meg kell mutatni a következő korosztálynak, hová vezet az antiszemitizmus, a gyűlölet, a megkülönböztetés. Ez ellen küzdünk – fogalmazott Márkus Sándor.

Nemény András polgármester beszédében egy elképzelt, holokauszt nélküli világot festett le, ahol 2021-ben tömegek gyűlnek össze a visszavonuló szombathelyi rabbinak, tízezer zsidó vallási vezetőjének búcsúztatóján.

– De nem feledkezhetünk bele sokáig ebbe a képbe, mert annál nehezebb lesz a visszatérés. Hiszen se szombathelyi rabbi, se használatban lévő zsinagóga, se nagyszámú zsidó közösség, se gyerekek. Maradtak emlékek, képek, tengernyi fájdalom, megválaszolhatatlan, mégis újra és újra feltett kérdések. Hogyan történhetett ez velünk? Hogyan szakíthatták ki a város élő testének egy részét? Hogyan nem ordított a száj, hogyan nem ütöttek oda a kezek, hogyan fogadhatta el az agy, ami történt – s mit érzett a szív? Hogyan történhetett, hogy 3609 szombathelyi, Vas megyei embert pusztán származásuk miatt a halálba küldtek? Ilyen az ember – hangzik a legegyszerűbb válasz. Az bizonyos, hogy az emberben benne van a legroszszabb, ahogy a legjobb is. De tényleg csak ennyi lenne? Ilyen volt az adott kor, mondják mások. Radnóti szavaival: a kor, „mikor az ember úgy elaljasult, hogy önként, kéjjel ölt”. Igen, tény, a náci ideológia korszaka két kézzel szórta a gyűlölet magját. De ha mindezek igazak is, sem egy-egy megtévelyedett ember, sem a kívülről jövő gyűlölet, sem a kettő együtt nem kaphat teret, ha egy erős, ellenálló, toleráns közösséggel találkozik. Ki kell mondanunk: Magyarország és benne Szombathely közössége nem volt elég erős, elég ellenálló, nem védte meg a saját tagjait. Az pedig, hogy miként reagál egy közösség, nagyban múlik a vezetőin. A vezetők mutatnak irányt, ha máshogy nem, akkor a saját cselekedeteikkel, életükkel. A közösség normális esetben ehhez igazítja a saját belső iránytűjét. Ha szépen akarom mondani, a gyűlölet mágnese tönkretette az iránytűket – monda Nemény András. Leszögezte: soha nem juthatunk el idáig újra. A zsidó közösség hagyományait, kultúráját, értékeit a város életének részévé kell tenni.

Szombathely

Székely János megyés püspök egyházi elfoglaltságai miatt személyesen nem lehetett jelen, de levélben üzent az emlékezőknek, amelyet Merklin Ferenc, az esemény moderátora olvasott fel. A püspök atya ebben azt írta, lelkét a szégyen, a fájdalom és a bocsánatkérés tölti el.

Ezt követően gyászszertartás kezdődött Schöner Alfréd vezetésével. A főrabbi emlékeztetett arra, hogy a zsidóság életét 613 micva, azaz parancsolat irányítja, ezek közül az egyik legfontosabb az „Őrizd meg és emlékezz!” Tragikus véletlen, hogy épp 613 szombathelyi zsidó gyermek veszett oda Auschwitzban. Dolgos emberek lehettek volna, akik tartalommal gazdagítják a várost. Nincs a szívünkben bosszú, sem harag – fájdalom, keserűség és gyász van benne, fogalmazott a főrabbi.

Elhangzott a kádis, majd a résztvevők átsétáltak a holokauszt-emlékműhöz, ahol koszorút helyeztek el és fejet hajtottak mások mellett a szombathelyi és a Vas megyei önkormányzat, a kormányhivatal és a zsidó hitközség vezetői.

(Készült a Szombathelyi Televízió összeállítása alapján.)

Debrecen

A Pásti utcai ortodox zsinagógában a hitközség a hagyományhoz híven idén is virággal köszöntötte a megjelent túlélőket, akiknek a száma sajnos évről évre csökken. 2020-ban csak a holokauszt-emlékfal előtt tarthattunk rendezvényt a gettón kívüli sétával.

– Debrecen számára különösen tragikus hónap a június. Több olyan epizódra is emlékezünk ilyenkor a város történelméből, amikor ártatlan embereket ért el a háború borzalma. Az első szerelvények is ekkor gurultak ki és indultak el a haláltáborok felé. Ez mindannyiunk szégyene – jelentette ki Puskás István alpolgármester. – Az áldozatok mellett meg kell emlékeznünk a túlélőkről és azokról is, akik szembeszegültek a gonoszsággal, és megpróbálták menteni embertársaikat, tanúságot téve ezáltal arról, hogy az emberek szívében szeretet is lakozik – tette hozzá.

Debrecen. Holokauszttúlélők köszöntése

Horovitz Tamás házigazda, a hitközség elnöke elmondta, hogy példaértékű azon emberek élete, akik a megpróbáltatások ellenére is kitartottak hitük mellett. – 12 ezer deportáltból 6 ezren tértek vissza Debrecenbe, újra megalakítva a közösséget. Nekünk az a feladatunk, hogy továbbvigyük az emléküket, tartsuk a hagyományainkat, a vallásunkat, és bizonyítsuk be, hogy a zsidóság mindig is élni és létezni fog Magyarországon – emelte ki az elnök.

– Szinte a mai napig felfoghatatlan, hogy voltak emberek, akik a pusztító világ akkori vezetőivel egyetértve úgy döntöttek, hogy hatmillióval kevesebben éljenek a Földön, és hatszázezer magyar zsidóra sincs szükség. Sosem fogjuk pótolni azokat a testvéreinket, akik Debrecenért csak tettek, és nem elvettek, és csupán annyi volt a bűnük, hogy zsidónak születtek. Mára a legtöbb, amit tehetünk értük, hogy kegyelettel megőrizzük az emléküket – hangsúlyozta Deutsch Péter főrabbi.

Majoros László ny. ezredes, a MEASZ debreceni elnöke az Apafai lőtér 62 áldozatára emlékezett dokumentumok felidézésével.

A mártírünnepség Deutsch Péter rabbi gyászimájával zárult a nagy hőségben a holokauszt-emlékfal előtt.

Náci birodalmi lobogó díszíti a József Attila sugárút egyik aranyos házát

A József Attila sugárút Debreceni és Dankó Pista utcák közötti szakaszán, a páros oldalon áll egy szépen felújított ház, megvan vagy százesztendős. Főhomlokzata élénk, de nem rikító sárga, szépen harmonizál sötétzöldre kent ablakaival. Egy évtizeddel ezelőtti Google utcaképek szerint akkoriban az autóbejárója téglafalba ütközött, és csak a többi kerítésszakasz volt eredeti kovácsoltvas. Ma már a kocsijáró helyén is szép, a többi résszel megegyező kovácsoltvas kerítés áll. Hátul garázskapu, rajta fehér szív, a kert telis-tele szebbnél szebb virágokkal és növényekkel, a falon szintén kovácsoltvas zászlótartó, abban pedig a német birodalom 1871–1921 között kisebb módosításokkal használt lobogója, melyet tavaly több németországi tartományban betiltottak már.

A német birodalmi zászlóként (hivatalos nevén *Reichskriegsflagge*) ismert lobogót a Német Császárság 1871-ben kezdte el használni, és az első világháborút követő évekig ezen minta alatt harcoltak a német csapatok. 1921-ben annyit változtattak rajta, hogy fogták a bal felső sarokban látható trikolórt és keresztet, és minden mást kidobtak a zászlóról, a vízszintes és függőleges fekete csíkozást és a sast is.

Egészen 1933-ig volt a csonkított lobogó, majd Hitler kancellárrá választásával bevezették a mindenki által ismert, fehér körben döntött szvasztikás vörös zászlót, ami addig a náci párt zászlaja volt. 1935-től visszatért az előző változat is a horogkeresztes mellé mint nemzeti lobogó, de azt többször módosították még.

Ellentétben a horogkeresztes vörös zászlóval, a most kiakasztott birodalmi zászló egyik eleme sem önkényuralmi jelkép Magyarországon (jelenleg ezek: horogkereszt, nyilaskereszt, SS-jelvény, sarló és kalapács, ötágú vörös csillag), így azt bárki kiteheti bárhová. Több webáruházban is beszerezhető 2500 forint körüli összegekért. (Ami érdekes, hogy ilyen webáruházakban jellemzően horogkeresztes zászlókat is lehet vásárolni, de azokról a horogkeresztet látszólag Paintben *eltüntetik* fehér ecset eszközzel. Valószínűleg a tényleges terméken már ott lenne a hírhedt jelkép is.)

A József Attila sugárúti házon levő lobogóról egy Tumblr-felhasználó posztolt nemrégiben.

A birodalmi lobogó, amit egyébként nem használtak rasszista vagy antiszemita kormányok alatt, 2020-ban kapott igazán új lendületre, amikor is számos németországi, a koronavírus-járvány elleni védekezés miatt tartott tüntetésen feltűnt, és idővel kvázi mozgalmi jelképpé vált. A zászló olyannyira népszerűvé lett a szélsőjobbos közegben, hogy 2020 őszére több német tartomány – köztük Bajorország, Bréma és Alsó-Szászország – egyszerűen betiltotta.

A döntést azért sürgették a németek, mert 2020 augusztusában a Covid-korlátozások elleni 38 ezer fős berlini tüntetésen többen megpróbáltak betörni a parlament, a Reichstag épületébe. A rendőrség százakra becsülte a csoport létszámát, a belügyminiszter pedig kijelentette, ilyen esetekben zéró toleranciát kell alkalmazni.

Ezt követően négy nagyobb német párt, a CDU, az SPD, az FDP és a zöldek álltak ki a lobogó használata ellen, mondván, az veszélyt jelent a közrendre, és alapvetően a béke elleni jelképként használják a szélsőjobbosok. A rendeletben rögzítették, hogy betiltják az 1935-ig használt német nemzeti lobogókat, köztük az 1921-ig használtat is, amely jelenleg a szegedi sugárúton lóg.

A háznál egyébként szerettük volna megkérdezni, hogy milyen céllal van kint a lobogó, de a kapun csengő nem volt, a forgalmas sugárút mellett pedig nem kezdtünk hangos szólongatásba. Amennyiben a tulajdonos vagy más szeretne érvelni a használat mellett, szívesen helyet adunk annak.

Szűcs Dániel / Szegeder

A könyvégetésről

1944. június tizenhatodik napján volt a náci könyvpusztítás magyaros követése. Az esemény előtt persze lett ennek (is) jogi feltétele, semmit nem bízott Sztójay Döme miniszterelnök a véletlenre és a spontaneitásra. Hogyisne? A király nélküli királyság jogállam volt, nem holmi szabadcsapatok önkényes és spontán zavargását netán elnéző hatalom. A 10.800-as számozást viselte a kormányfő rendelete, melynek a címében megfogalmazott célja, tartalma *„...a magyar szellemi életnek a zsidó szerzők írói műveitől való megóvása”* volt.

A végrehajtás felelőse vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály sajtóügyi kormánybiztos lett. Ő vezényelte és saját kézzel is végezte a „megóvást”: elsőre 114, azaz egyszáztizennégy magyar, 34, azaz harmincnégy külföldi zsidó szerző művét végezte ki. Nem elégették, hanem a vitéz a budafoki papírmalom zúzókövei közé vetette azokat, mondván: *„...első kötelességemnek tartottam, hogy a mérgező zsidó betűt kiküszöböljem a magyar irodalomból..., mert ezt az irodalmat* (mármint a zsidót) *ki kell tépni a magyar szellemi életből...”* Mondta még ezt is: *„Prohászka Ottokárra és Gömbös Gyulára emlékezünk, amikor a tisztítás nagy munkáját ma elkezdjük...”*

Dicséretes, a kormányfőnek is tetsző munkát végzett a sajtóügyek kormánybiztosa, mert legközelebb (június 24-én) már ő írta alá s. k. az újabb rendeletet, amellyel további magyar és külföldi zsidó szerzők alkotásait rendelte megsemmisíteni.

Az egykori újság azt írta, hogy huszonkét, teljesen megrakott tehervagon rakománya semmisült meg az akkori kormány megbízásából.

Ha panaszkodtam engem bántó vagy sértegető valakikre vagy valakire egykoron, nagyapám ezzel vigasztalt: ne keseregj, ne nagyon várj jót senkitől, mert mindenkor mindenre van ember – vagy embernek tűnő élő valami...

Tényleg, a könyvzúzók is *hús-vér* emberek voltak, ám gondolkodásban, érzelemben, viselkedésben valami mások...

Vajon mit csinált az ilyen könyvromboló ember, ha egy dolgos nap után családjához hazatért? Megcirógatta gyermekei buksiját? Megkérdezte, hogy mi volt az iskolában, mit olvastak aznap? Aztán leült a vacsorára terített asztalhoz? Asztali ima volt-e? Ja, és mi volt vacsorára? Töltött libanyak? Remélem, nem! Bár egy ilyentől minden kitelt...

Még az is, hogy a 45 utáni számonkérés alatt fogvatartóinak, elítélőinek azt vallotta: *„Egyetlen udvariatlan szóval nem bántottam a zsidókat, számtalan tanúm van, hogy hány zsidón segítettem...”*

A náci és egyéb könyvpusztítások idézése esetén szokás Heine 1823-ban született egysorosára utalni: *„Ahol könyveket égetnek, ott végül embereket is fognak.”*

Az övéit (is) 1933-ban vetették máglyára a német kultúra gyöngyszemein felnőtt honfitársai.

Még májusban lapozgattam a Budapesti Közlöny 44-es számait, amelyekben Sztójay miniszterelnök és vitéz Kolosváry sajtóügyi kormánybiztos, sajtókamarai elnök rendeletei olvashatók. Ezek mellett ott a nem szalonképes zsidó alkotók névsora is! Jól működött az államgépezet, hogy képes volt kinyomozni a magyarosítás előtti zsidó vezetékneveket is. A megtisztítás nagy eseményeit az írott sajtó és még a filmhíradó is rögzítette anno.

Nem szándékoztam én rögvest néhány sorban megemlékezni e rettenetes tettekről, hisz nagyobb lélegzetű feltáró műre lenne szükség. Mégis leírtam e sorokat, mert hiába kerestem június közepén a magyar írott és digitális sajtóban valamilyen utalást, hogy efféle is történt a magyar kultúra „védelmében”. Nem találtam eddig egy betűt sem arról, hogy voltak itt ilyen szégyenletes napok, s reméljük, ilyesmire nem kapható többé senki sem nálunk, sem másutt...

Politzer Tamás

Elhunyt Esther Béjarano, az auschwitzi lágerzenekar egykori tagja

Egy hamburgi zsidó kórházban 96 éves korában elhunyt Esther Béjarano, aki egyike volt az 1943-ban megalakított, 40 fős női lágerzenekarnak Auschwitz-Birkenauban. Heiko Maas német külügyminiszter így emlékezett meg róla: Esther Béjarano az antiszemitizmus és a rasszizmus elleni harc fontos hangja volt.

Esther Löwy néven született 1924. december 15-én. Zenei tehetsége korán megmutatkozott, gyermekkorában zongorázni tanult. 1939-ben, 15 évesen sikertelenül próbált Palesztinába jutni, ezután munkatáborba került, ahonnan 1943-ban hurcolták Auschwitzba.

A haláltáborban egyik tagja volt annak a 40 fős női zenekarnak, amelynek az emberek munkába menetelésekor és az új deportáltak érkezésekor kellett zenélnie: Esther Löwy harmonikán játszott. Szüleit és testvérét a lágerben meggyilkolták.

A világháború után Palesztinába költözött, énekes lett. Izraelből 1960-ban települt vissza Németországba immár férjes asszonyként, két gyermek édesanyjaként.

Az egész életét annak szentelte, hogy az emberek minél többet tudjanak meg a vészkorszak borzalmairól, a rasszizmus, a fajgyűlölet, az antiszemitizmus rettenetes tragédiákba torkolló következményeiről. Egyik alapítója volt a Nemzetközi Auschwitz Bizottságnak. Oktatási intézményeket keresett fel, ahol tapasztalatairól mesélt a gyerekeknek, énekelt nekik, s gyakran mondogatta: „Az az én bosszúm, hogy járom az iskolákat, és elmondom, mi történt velünk, hogy ne történhessen meg újra.”

Emlékéből fakadjon áldás!

Nőtt a zsidó tulajdon elleni atrocitások száma

A koronavírus-járvány idején megnőtt a zsidó közösségi tulajdon elleni antiszemita atrocitások száma a Tel-avivi Egyetem éves antiszemitizmus-jelentése szerint – közölte a Hááre c ím ű újság honlapja.

Tavaly több mint 20 százalékkal megugrottak a zsidó közösségi tulajdon, a zsinagógák, a temetők és az emlékhelyek elleni támadások, ezzel szemben csökkentek a zsidók elleni személyes, fizikai támadások, és visszaesett a zsidók magántulajdona elleni erőszakos tettek száma is.

A pandémiát kísérő lezárások világszerte nemcsak a zsidó közvagyon elleni támadásokat növelték, hanem súlyosbították az interneten közzétett antiszemita megjegyzéseket is.

Dina Porat, a Kantor központ vezetője

Fotó: Times Of Israel, Miriam Alster / Flash90

A jelentés készítői szerint azért nőhetett meg ötödével a zsinagógák, zsidó temetők, holokauszt-emlékművek és más zsidó emlékhelyek elleni akciók száma, mert ezek a helyek zárva voltak, a zárlat miatt gyakran nem álltak védelem alatt, és könnyű prédájává válhattak az antiszemita zaklatóknak.

A temetők és emlékhelyek elleni támadások száma a 2019-es 77-ről 2020-ban 96-ra, a zsinagógák megrongálásának száma pedig 53-ról 63-ra emelkedett. A legtöbb antiszemita incidenst az Egyesült Államokban (119 eset) és Németországban (59 eset) regisztrálták.

Súlyosbodtak az antiszemita megjegyzések a közösségi médiában és más internetes honlapokon.

Előítéletek, babonák, félelmek és bizarr elméletek jelentek meg – vélekedett a tanulmányt szerkesztő **Dina Porat**, a Kantor központ vezetője. *Kemények és vérlázítóak voltak az antiszemitizmus verbális és vizuális megnyilvánulásai* – tette hozzá.

A zsidókat és az izraelieket vádolták meg a fertőzés létrehozásával és elterjesztésével, és judeovírusnak (zsidó vírusnak) nevezték el a Covid-19-et. Ugyanakkor az antiszemita okokból elkövetett erőszakos események száma a 2019-es 456-ról 2020-ra 371-re esett vissza a világon, és a zsidók magántulajdonában bekövetkezett kár is 84-re csökkent a korábbi 130-ról.

A Tel-aviv-i Egyetemnek a kortárs európai zsidóság tanulmányozását szolgáló Kantor központja minden évben kiadja az antiszemitizmus helyzetét elemző jelentését Izrael holokauszt-emléknapjának előestéjén.

Shiri Zsuzsa / MTI

A „játékbaba” találkozott egykori megmentőjével

Balassa László a szegedi gettóban született, egy papírokkal letakart íróasztalon. Azt mondta, több csodának is be kellett következnie ahhoz, hogy túlélje a holokausztot.

Balassa László születése előtt három-négy nappal szedték össze Hódmezővásárhelyen a zsidó származású lakókat. Mindenkit a zsinagógába vittek. Onnan gyalogoltatták ki őket a vasútállomásra, ahonnan marhavagonokba pakolva a szegedi téglagyárban kialakított gettóba transzportálták őket.

„A vagonba került a családom is, köztük a velem mindenórás édesanyám is. Azt az orvost, akinél szült volna édesanyám, szintén bevagonírozták. Később ő segített világra” – idézte fel az elmondásokból ismert történetet.

Június 20-án a gettóban született egy íróasztalon, amit papírokkal borítottak be. Apai nagyszüleivel, nagynénémmel, unokabátyjával, édesanyjával végig együtt voltak a gettóban, majd a lágerekben. Végül haza is így kerültek, de ehhez előbb több csodának is történnie kellett.

„Az egyik csoda az volt, hogy egyáltalán élve hagytak. Az ordibáló csecsemőket az SS-tisztek nem igazán szerették. Akár a falhoz is csaphattak volna, vagy egyéb módon is elintézhettek volna...” – mondta elérzékenyülve.

„Úgy volt, hogy minket is Auschwitzba visznek, de Kassánál lebombázták a síneket, ami óriási nagy szerencse volt, mert minket így Ausztria felé irányítottak. Bécsbe kerültünk, ahol több lágert is megjártunk. Az egyik tábort lebombázták, menekülni kellett.”

Amikor az oroszok közeledtek, a németek próbálták eltüntetni a még életben maradt zsidókat. Egy SS-tiszt, aki egzecíroztatta a többieket, odasúgta édesanyjának, aki jól beszélt németül, hogy tűnjenek el, bújjanak el.

Fotó: Török János

Egy romos ház pincéjében találtak menedéket. A háznak egy púpos hátú házmestere volt, akinek a 10 éves kislánya a szárnyai alá vette.

„Én lettem az élő játékbabája. Ezzel megmentett, ugyanis édesanyám, aki többször is letépte a ruhájáról a sárga csillagot, és kiszökött a pincéből, hogy élelmet szerezzen, tífuszos lett, és elkülönítették. Nem kaphattam anyatejet, de a kislány játékból főzött nekem tejbegrízt, és azzal etetett” – mesélte a történetet.

A kislányt Ingeborg Winternek hívták. Néhány évvel ezelőtt az internet segítségével az egykori kislány, akkor már túl a 80-on, megkereste a Balassa családot. Nem sokkal később Bécsben, jó hetven év után, találkozhattak is. Bár László csak az elbeszélésekből tudott Ingeborgról, de egész életében hálás volt neki.

„Sok mindent tőle tudok, a babázást, hogy miként bújtattak bennünket. Igazi csoda volt, hogy jó 70 év után találkozhattunk. Az ő segítségével sikerült végül megtalálni édesapám sírját is Welsben. Sajnos Ingeborg már nem él” – mondta Balassa a delmagyar.hu-nak.

„Nem kellett neki a pénz – ölni akart”

A bostoni rabbi késelője ellen újabb vádak merültek föl, jelentették be a helyi nyomozók, miután a férfi antiszemita nézeteiről eddig nem ismert tények láttak napvilágot.

Júliusban Khaled Awad revolverével gépkocsijába kényszerítette Shlomo Noginski rabbit, egy Boston környéki zsidó iskola tanítóját, és ott nyolc késszúrással súlyosan megsebesítette.

Awadot a támadást követően elfogták, a következő napon pedig hét pontban emeltek ellene vádat, köztük szerepelt a fegyveres támadás gyilkosság szándékával.

A nyomozók ezt most két újabb vádponttal egészítették ki: személyiségi jogok megsértése és testi sérülést kiváltó fegyveres támadás.

Rachael Rollins, a Suffolk megyei ügyész így nyilatkozott a médiának: „A bíróság meggyőződése, hogy az incidens az elkövető antiszemitizmusában gyökerezik. A zsidó közösség biztonságban érezheti magát, mert mindent megteszünk az ügy kivizsgálására.”

Margaret Hegarty nyomozó elmondta: Awad több ismerőse tanúskodott arról, hogy a vádlott úgy tartja, „a zsidók fukarok és gonoszok, és ők irányítják a világot”.

„A tanúk szerint a gyanúsított sztereotípiákkal élt a faji csoportok különbözőségét illetően, legyenek azok fehérek vagy feketék, de különösen keményen kikelt a zsidók ellen” – tette hozzá Hegarty.

A Boston Herald szerint a bevándorlási és vámügyi hivatal azon van, hogy az egyiptomi állampolgárságú Awadot tartsák őrizetben, mert lejárt az USA-ba szóló diákvízuma.

Shlomo Noginski

A kihallgatás során Awad tagadta az ellene fölhozott vádakat. Egy pszichológus szerint már korábban mentális zavarok egész sorát mutatta.

Barátai durván antiszemita viselkedésére emlékeztettek. A zsidó Aidan Anderson, a gyanúsított korábbi szobatársa elmondta, hogy közös konyhájukban rátámadt.

Noginski családi körben lábadozik odahaza. Csodának tartja, hogy életben maradt.

Benzion Laskin, az áldozat fivére azt mondta az Algemeinernek, hogy nincs kétsége az antiszemita indíték felől: „Nem kellett neki se pénz, se semmi. Ölni akart.”

Bassa László / Szombat

IZRAELI SZÍNES

Először lesz csak nőkből álló harckocsizó egység az egyiptomi határon

Először lesz olyan harckocsi az egyiptomi határon, amelyen kizárólag nők fognak szolgálni. A döntés annak ellenére született a női harci egységről, hogy az IDF továbbra is bizonytalan abban, sikeres volt-e a legújabb kísérleti program, amelynek során igyekeztek integrálni a nőket a páncéloshadtestbe.

2018 júniusában zárult le az első kísérleti program, amelynek célja az volt, hogy a nőket is kiképezzék tankok vezetésére. Ekkor négy harckocsiparancsnokként diplomázó női katona és a teljes program kétharmada teljesítette sikeresen a tanfolyamot. 2019 áprilisában azonban a katonaság bejelentette, hogy a próbaprogram látszólagos sikere ellenére ez nem folytatódik, és a képzett nők nem kaphatnak ilyen munkát a hadtestben, írja a jpost.com nyomán a Kibic.

2020 elején vizsgálatot indítottak azzal kapcsolatban, hogy a képzés eredményeit szándékosan torzították-e annak érdekében, hogy sikertelennek tűnjön.

2020 novemberében az IDF megkezdte a felkészülést a program második fordulójára, számos változtatással, beleértve a nők magasságának és súlyának korlátozását, valamint az operatív missziók időtartamát.

A program várhatóan 2022-ben zárul le, akkor születik majd döntés a tankokban szolgáló nőkről.

A hír ellentmondásos fogadtatásban részesült. Nimrod Israely, a Biofeed Israel vezérigazgatója a Twitteren kívánt sok sikert a tanfolyamon végzett nőknek, és azt mondta, hogy „csak a szakmai kiválóság a fontos”.

Mások kevésbé voltak lelkesek. A bejegyzésre adott egyik válasz szerint a női harckocsisok létezése az egész páncéloshadtest számára sértést jelent.

Ez a történelmi hír csak egy a közelmúltban a nemek közötti egyenlőség jegyében az IDF-ben végrehajtott változtatások közül.

Tavaly októberben az IDF bejelentette, hogy a Combat Intelligence Collection Corps 10 női katonája operatív dróncsapatot alkot az északi határon állomásozó, korábban csak férfiakból álló zászlóaljnál, lehetővé téve számukra, hogy átkeljenek Libanonba, ami korábban kizárólag férfiak számára volt fenntartva.

A márciusi nemzetközi nőnap alkalmával tartott megbeszélésen a vezérkari főnök, Aviv Kohavi altábornagy bejelentette azt a szándékát is, hogy az elkövetkező öt évben 50%-kal emeli a női vezető tisztségviselők számát, és utasította a hadsereget, hogy minél több nőt alkalmazzon az IDF technológiai és kiberrel kapcsolatos pozícióiban is.

Vannak azonban még mindig olyanok, akik kevésbé örülnek a fejlődésnek.

Alig néhány órával a hír előtt Uri Maklev, az Egyesült Tóra Judaizmus párt képviselője a kneszetben figyelmeztette az IDF-ben szolgáló nőket arra, hogy a természet nem rájuk szabta ezt a tevékenységet.

Véleményét azonban csak a lakosság kisebbsége osztja – derül ki a Geocartography Knowledge által az év elején végzett felmérésből, amely szerint a szélesebb társadalom több mint 70%-a támogatta, hogy nők is kaphassanak harci szerepeket, és csak 11%-uk vallotta, hogy nőknek egyáltalán nem szabadna szolgálniuk az IDF-ben.

Mesterséges intelligenciával működő harci drónokat is bevetett Izrael a Hamász ellen

A világon elsőként alkalmazhatott az izraeli haderő (IDF) teljes mértékben mesterséges intelligenciával működő harci drónokat a palesztinokkal folytatott konfliktus során – írja az Interesting Engineering nyomán a Portfolio.

Izrael már korábban is használt félautomata drónokat, amelyek képesek voltak bemérni és megtámadni az ellenséges csapatokat, ezen robotok működtetése azonban még igényelte az emberi közreműködést. A mesterséges intelligencia alapján működő robotok esetében azonban erre sincs szükség, mivel a drónokat felderítő egységektől, illetve műholdaktól kapott információk vezérlik.

A rajban repülő drónok képesek önállóan felderíteni és megtámadni az ellenséget, de szükség esetén önmagukat is felrobbantják. A legújabb modellek esetében már az sem jelent problémát, ha valamelyik drónt a rajból megsemmisítik, a többi egység ennek ellenére is tudja folytatni a küldetést.

Számos szervezet, köztük a Human Rights Watch is kampányt indított a „gyilkos robotoknak” nevezett, teljes mértékben önállóan működő drónokkal szemben, amelyek alkalmazása véleményük szerint ellentétes az alapvető emberi jogokkal. Ennek jegyében több bírálat is ért a közelmúltban olyan országokat, mint Kína, Izrael, Dél-Korea, Oroszország, az Egyesült Királyság vagy az Egyesült Államok, amelyek jelenleg ilyen fegyverek kifejlesztésével és gyártásával kísérleteznek.

Rivlin álszakállban

Ruvén Rivlin elnök hétéves mandátuma végére ért. A poszt utódjának, Jichák Hercognak történő átadása előtt a Sabak biztonsági szolgálat közzétett egy fotót, amelyen Rivlin erősen álcázva látható, hogy elvegyülhessen a civilek között, írja az ujkelet.live.

A képen az általában frissen borotvált és fehér hajú 81 éves Rivlin vastag sötét parókát és bozontos szakállat visel. A háttérben lévő civil ruhás, elhomályosított arcú emberek a Sabak fedett ügynökei.

„Az elnök több órán át teljes névtelenséget élvezett a Sabak operatív munkatársai mellett, akik jól ki vannak képezve a fedett munkára, azaz a láthatatlan védelemre” – közölte a biztonsági szolgálat.

A Sabak nem árulta el, hogy hol és mikor készült a fotó.

Folytatódik a Hercog-dinasztia

Felesküdött és a kedélyek csillapítását kérte a honatyáktól Jichák Hercog, Izrael 11. államfője Jeruzsálemben.

A 61 éves új államelnök a tisztséget hét évig betöltő Ruvén Rivlint követi. Hercogot június 2-án választotta meg elsöprő többséggel az izraeli parlament, a kneszet 120 képviselője.

Az MTI tájékoztatása szerint az új államfő családja 107 éves Bibliáján tette le esküjét, ugyanazon, amelyen 1983-ban édesapja, Izrael hatodik államfője, Chájim Hercog is felesküdött. Nagyapja, Jichák HaLevi Hercog 1936-tól 1959-ig Izrael askenázi főrabbija volt.

Hercog eskütétele után a távozó és az új elnök megölelte egymást, majd sófárt fújtak a hétévente ismétlődő legfontosabb állami őrségváltás tiszteletére a kneszet plénumán.

Jichák Hercog az összes izraeli tévécsatornán élő adásban közvetített szertartás után társadalmi megbékélést és az Izraelt megosztó ellentétek áthidalását sürgető beszédet mondott, amelyben az elmúlt két év súlyos megosztottsága és négy választási fordulója után a kedélyek lecsendesítését kérte mind a Naftali Bennett és Jair Lapid vezette kormány, mind a Benjámin Netanjahu irányította ellenzék képviselőitől.

Hercog előtt Ruvén Rivlin érzelmes búcsúbeszédét felállva tapsolták meg a honatyák. A jobb- és a baloldali, valamint a centrista, a zsidó és az arab pártok együtt köszönték meg Rivlinnek hétéves, az árkok betemetését és a társadalmi egységet célzó munkáját.

Az új elnök beiktatási ceremóniasorozatának első állomása Ruvén Rivlin, az elődd mellszobrának felavatása volt az államelnöki rezidencia kertjében, ahol Izrael összes államfőjének szobormását felállították, s ahonnan Móse Kacav szobrát eltávolították bírósági elítélése után, még mielőtt megkezdte a szexuális bűncselekmények miatt rá kiszabott börtönbüntetés letöltését.

Rivlin képmása alá a következő, tőle származó idézetet vésték: „Nem értheted meg anélkül, hogy meghallgatnád. Megértés nélkül pedig nem lehet javítani a dolgokon.”

Az eskü elmondása előtt a kneszet udvarán tartott bevonulási ceremóniát megzavarta a szemközti dombon tüntetők zaja, akik azért tiltakoztak, mert Hercog a volt miniszterelnök, Benjámin Netanjahu korábbi szóvivőjét, Naor Jechiát nevezte ki ugyanerre a posztra.

Jichák Hercog

A demonstrálók szerint Jechia előző munkája során részese volt megosztó, hazug és uszító kampányoknak, ezért elfogadhatatlan a kinevezése erre az ország lakosságát egységbe forrasztani hivatott feladatra.

Hercog 2018 óta a Szochnut, az egész világ zsidó diaszpóráját összefogó ügynökség elnöke, de előtte 2013-tól a szociáldemokrata Munkapárt vezetője és kormányfőjelöltje, egyben a parlamenti ellenzék vezetője volt.

Izraelben az államelnök főként reprezentatív feladatokat lát el szertartásokon és ünnepségeken, de a parlamenti választások után ő nevezi meg és kéri fel kormányalakításra az általa leginkább koalícióképesnek ítélt jelöltet, és ő dönt a kegyelmi kérvényekről is.

Fagylalt sok van, ország csak egy

A Ben & Jerry’s fagylaltcég bejelentette, befejezi termékei értékesítését Júdeában és Szamáriában.

„A Ben & Jerry’s megszünteti fagylaltjai értékesítését a megszállt palesztin területen” – jelentette ki a cég az ujkelet.live tudósítása szerint. „Úgy gondoljuk, nincs összhangban az értékeinkkel, hogy a Ben & Jerry’s fagylaltot a megszállt palesztin területen értékesítsük. Halljuk és elismerjük a rajongóink és megbízható partnereink által velünk megosztott aggályokat is” – áll a közleményben.

„Hosszú távú partnerséget folytatunk engedélyesünkkel, aki a Ben & Jerry’s fagylaltot Izraelben gyártja és terjeszti a régióban. Dolgozunk ennek a megváltoztatásán, ezért tájékoztattuk az engedélyesünket, hogy nem hosszabbítjuk meg a licencszerződést, amikor az a jövő év végén lejár.”

„Bár a Ben & Jerry’s-t már nem fogják árulni a megszállt palesztin területeken, Izraelben jelen maradunk egy másik megállapodás keretében. Amint készen állunk, frissítést teszünk közzé ezzel kapcsolatban” – zárta közleményét a cég.

A Ben & Jerry’s nem árulta el, mit ért pontosan „megszállt palesztin területen”.

A fagylalt jelenlegi izraeli forgalmazója elítélte a cég döntését.

„A döntés teljességgel elfogadhatatlan. A Ben & Jerry’s International úgy döntött, hogy másfél év múlva nem hosszabbítja meg a velünk kötött megállapodást, miután visszautasítottuk követelésüket az Izrael-szerte történő terjesztés leállítására. Arra kérjük az izraeli kormányt és a fogyasztókat, ne hagyják, hogy bojkottálják Izraelt. A fagyit hagyják ki a politikából.”

A forgalmazó arra kérte az izraelieket, hogy vegyenek helyben gyártott fagylaltot.

Naftali Bennett miniszterelnök a következő nyilatkozatot adta ki:

„Fagylalt sok van, ország csak egy van számunkra. A Ben & Jerry’s úgy döntött, hogy Izrael-ellenes fagylaltnak minősíti magát. Ez erkölcsileg téves döntés, és azt hiszem, üzleti hibának is fog bizonyulni. Izrael bojkottja – egy terrorista szigetekkel körülvett demokráciáé – teljes útvesztést tükröz. A bojkott nem működik, és nem is fog működni. Teljes erőnkkel küzdeni fogunk ellene.”

A semmiből is történést varázsolt

Huszonöt éve hunyt el Liebmann Béla

Fotóin végigkövethető Szeged huszadik századi történelme: a Szegedi Szabadtéri Játékok kezdetei, Szent-Györgyi Albert életének pillanatai, a város történelmi sorsfordulóinak dokumentumai. A Szegedi Tükör elővett néhányat ezekből a képekből.

Állítása szerint véletlenek sora volt az élete az 1899-ben Temesváron született Liebmann Bélának. Ott volt az első világháborúban Doberdónál. Több kitüntetést is kapott, köztük a német vaskeresztet. Megbetegedett spanyolnáthában, de legyűrte a gyilkos kórt. Lerongyolódva, csontig lefogyva került haza 1918 karácsonyán. Egy interjúban felidézte: amikor 1919-ben a szülővárosa fölött elrepült egy Zeppelin, fölkapta a bátyja gépét, elkattintotta, majd a léghajó két perc múlva kigyulladt és darabokra hullott. A képet bevitte a Temesvári Hírlap szerkesztőségébe. Ez volt az első fotója, ami így jelent meg: „A német óriás léghajó lezuhant. Fényképezte: Liebmann Béla."

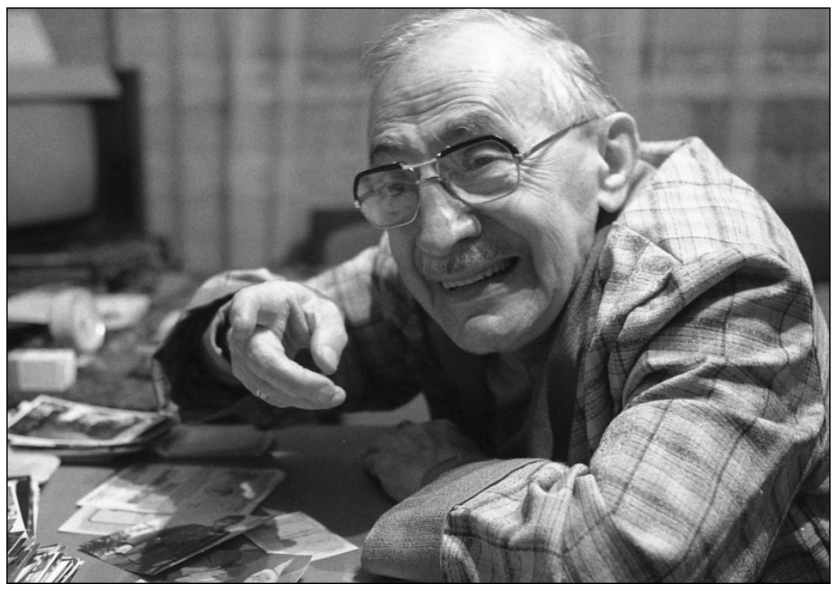

Megjelent a Gestapo

Volt idő, amikor hat pesti lap – köztük a Színházi Élet, a Tolnai Világlapja és a Pesti Hírlap – fotósaként dolgozott. 1922-ben költözött Szegedre, ahol megismerkedett Móra Ferenccel, Juhász Gyulával és József Attilával is.

A Szegedi Szabadtéri Játékok előadásait az indulástól, 1931-től nyomon követte. Amikor Szent-Györgyi Albert 1937-ben Nobel-díjat kapott, a laboratóriumában készült fotói bejárták az egész világot.

Aztán jöttek a kegyetlen, sötét évek.

Liebmann Béla öt munkatábort és egy internálótábort járt meg. Állítása szerint a német vaskereszt egy ideig védettséget jelentett neki.

„Amikor 1944-ben a Gestapo megjelent a lakásomon, megmutattam Vilmos császár 1918-as aláírását az okmányon, amely bizonyította, hogy százhúsz német katonát mentettem meg a Piavénál." Elmondta: az internálótáborban az őrnagy látni akarta azt a zsidót, akinek hat vitézségi érme van. „Kezet nyújtott, és azt mondta: »Örülnék, ha életben maradna, maga megérdemelné«." Eközben az őrnagy halomra gyilkolta a zsidókat.

Feleségét és tízéves kislányát agyonlőtték a németek

Szegeden a zsinagóga körül, a Bús Páter (ma Bolyai János), a Jósika, a Korona (ma Hajnóczy), a Margit (ma Gutenberg), a Polgár (ma Gogol) utcában és a Valéria (ma Bartók) téren volt a deszkakerítéssel körbekerített gettó, melybe egyetlen kapun lehetett bejutni, a szélére eső utcai ablakokat pedig fehérre meszelték. Az elkülönített területet, ahová közel négyezer embert zsúfoltak össze, a rendőrség őrizte.

Liebmann Béla első feleségét, Hortobágyi Szerénát és tízéves kislányát, Flórát a gettóba vitték, majd harminc szegedi zsidóval együtt Ausztriába kerültek. „Nem várták meg, míg az oroszok megérkeznek, hanem elébük indultak az országúton. Helyettük egy SS motoros különítménnyel találkoztak. Mind a harminckét szegedit a domboldalba állították a németek, és agyonlőtték. Amikor megtudtam, először éreztem úgy, hogy föladom" – emlékezett Liebmann.

Sakktehetség második feleség

Állítása szerint két pillérre épült az élete: a fényképezésre és a sakkra. Büszke volt arra, hogy már hatévesen mattolta a felnőtteket. Második felesége rendkívüli sakktehetség volt.

„Mondtam neki, Emike, ha megnyered az országos bajnokságot, feleségül veszlek. Országos bajnok lett, mentünk az anyakönyvvezetőhöz."

Második feleségével, aki 1980-ban hunyt el közlekedési balesetben (elütötte egy autó Szegeden), húsz évig élt boldog házasságban.

Ami nem írható le

Liebmann Béla így vallott a sajtófotó szerepéről:

„A jó fotó emeli a lap értékét, és megmutatja azt is, ami nem írható le. Minden jó fotó egyben dokumentum is, előfordulhat, mint az én pályámon előfordult, hogy egyedülálló dokumentum."

Lehetetlenség fölsorolni, hogy kiket örökített meg Liebmann. Fotózta Bartók Bélát, Kodály Zoltánt, Mascagnit, Lehárt, Kálmán Imrét, Móra Ferencet, Löw Immánuelt, Karády Katalint, Tolnay Klárit, Ruttkai Évát.

Szerinte egy fotóriporter azzal lesz krónikássá, hogy ott van minden eseményen, amelyen történik valami, megörökít mindenkit, akivel történik valami, és a semmiből is történést varázsol, pedig „csak" fotópapírra vetíti a pillanatot, amelyet megél. A képek pedig évtizedek múltán is emlékeztetnek: a munkaszolgálatra, a szabadtéri zenekarát instruáló Kodályra, a szétbombázott Szegedre. Mi az igazán szabad nyilvánosság, ha nem az, amit maga teremt az ember?

Liebmann Béla huszonöt éve, 1996-ban hunyt el. Szegeden nyugszik, a zsidó temetőben.

(A cikk A szegedi zsidóság és a fotográfia című könyv és korabeli újságcikkek alapján készült. Fotó: Móra Ferenc Múzeum)

Szabó C. Szilárd / Szeged.hu

Viktor Frankl és az élet értelme

A pszichológiai témájú könyvek, tartalmak aranykorát éljük. Sok olyan pszichológus, pszichiáter művét adják ki újra (magyar nyelven is), akik már sok éve nincsenek közöttünk.

Az egyik ismét felfedezett szerző a logoterápiának, a pszichoterápia harmadik bécsi iskolájának (Freud és Adler után) megalapítója, Viktor Frankl. Jelen írásban röviden átnézzük életének legfontosabb állomásait.

Viktor Emil Frankl 1905. március 26-án született egy háromgyermekes család középső gyermekeként Bécsben. Édesanyja Prágából származott, édesapja pedig, aki ez idő tájt a Szociális Minisztériumnál magas pozíciót töltött be, Dél-Morvaországból. Az első világháború idején annyira elszegényedtek, hogy a gyerekeknek időnként ételt kellett koldulniuk. Középiskolás évei alatt Frankl az alkalmazott pszichológiáról szóló nyilvános előadásokon vett részt, majd leveleket kezdett írni Sigmund Freudnak. Tizenöt éves korában megtartotta első előadását, melynek témája az élet értelme volt. Két évvel később már az adleristák (Alfred Adler követői) táborát erősítette, akik a társadalmi és közösségi reform fontosságát hangsúlyozták. Frankl 1924-től a Bécsi Egyetem Orvostudományi Karán tanult, és az osztrák szocialista középiskolai hallgatók szövetségének szóvivője lett. Rendszeresen részt vett a bécsi Cafe Sillerben az Alfred Adler Kör ülésein, ahol legfiatalabb tagként a Benjamin becenevet kapta.

Huszonegy éves korában már kongresszusokon tartott előadást Düsseldorfban, Frankfurtban és Berlinben. Ezeken fejtette ki első ízben a lélekgyógyítás értelemközpontú megközelítését, melyre a logoterápia kifejezést alkalmazta, a görög logosz, azaz értelem szóra utalva ezzel. Nem sokkal ezután Alfred Adlerhez fűződő kapcsolata romlani kezdett, kritikával élt ugyanis annak individualista megközelítésével szemben. Fejlesztési javaslatait Adler nem fogadta el, emiatt ki is zárták az Adler-körből.

1928-ban számos ismert pszichológus részvételével ingyenes tanácsadó központokat szervezett serdülők részére. 1930-ban az iskolai tanév végére segítő munkájának köszönhetően jelentősen csökkent a diákok körében elkövetett öngyilkosságok száma. Közben Berlinbe hívták előadni, de Prága és Budapest is tárt karokkal várta. Diplomájának megszerzését követően Frankl orvosi karrierjét a Nathaniel Rothschild Alapítvány által alapított bécsi Neurológiai Kórházban, a Maria-Theresien-Schlösslnél kezdte 1931-ben. A következő időszakban éves szinten körülbelül 3000 beteget látott el.

Természetesen Franklra is vonatkoztak a zsidókat sújtó rendelkezések. 1937-ben megnyitott magánrendelőjét kis idő elteltével a törvények miatt be kellett zárnia, munkáját otthonában folytatta. 1939-ben *Filozófia és pszichoterápia* című cikkét egy svájci orvosi folyóirat publikálta. Ebben értelmezi az *egzisztenciális elemzés* kifejezést, a logoterápia filozófiai alapját.

1940-ben Frankl a zsidó betegek klinikáján, a Rothschild Kórházban a Neurológiai Osztály igazgatója lett. Hamis diagnózisok kiállításával szabotálta a nácik akcióját, ugyanis aktív eutanáziát akartak alkalmaztatni a pszichés betegekkel szemben. Még abban évben vízumot szerzett az Egyesült Államokba, azonban nem hagyta el Ausztriát, idős szüleit. 1941-ben feleségül vette Tilly Grossert, aki ápolónőként dolgozott a Rothschild Kórházban. Grosser hamarosan teherbe esett, azonban a nácik abortuszra kényszerítették.

1942 szeptemberében az ifjú párt letartóztatták, és Frankl szüleivel együtt a terezíni gettóba zárták. Húga, Stella nem sokkal korábban Ausztráliába emigrált, bátyja, Walter és felesége Olaszországon keresztül próbált menekülni. Fél év gettóélet után apja meghalt a kimerültségtől. 1944-ben a Frankl házaspárt és Viktor 65 éves édesanyját az auschwitz-birkenaui koncentrációs táborba szállították. A szelekción az idős asszonyt gázkamrába irányították, a feleséget pedig Bergen-Belsenbe deportálták. Néhány nappal később Frankl munkatáborba került, először Kauferingbe, később Türkheimbe. Utóbbiban tífuszos lett. Úgy akadályozta meg vérkeringése totális összeomlását, hogy éjjelente nem aludt, hanem még kiadás előtt álló könyvének jegyzeteit írta papírdarabokra. A lágert 1945. április 27-én az amerikai csapatok szabadították fel. Nem sokkal később Frankl tudomására jutott, hogy anyja, bátyja és felesége is életét vesztette Auschwitzban.

1946-tól kezdve 25 éven át Frankl a Vienna Neurological Policlinic főigazgatójaként tevékenykedett. A magyarul *Orvosi lélekgondozás* címmel megjelent könyve szinte az első mű, melyet kiadtak Bécsben a háború után (Frankl kiegészítette a koncentrációs tábor pszichológiájáról szóló fejezettel). Pár nap alatt dobta össze következő kötetét, melynek magyar címe *Az élet értelméről* lett. Miközben vezette a klinikát, számos nyilvános előadást is tartott, majd azokból

(Folytatás a 7. oldalon)

Emil és Chagall

Árulja el nekem, Emil bácsi, hogy milyen megfontolásból adja-veszi a lakásokat egyremásra? Ismerem a vételárakat és az eladáskor szerzett bevételt, az újabb lakás vételárát, a költözködés pénzben van, akkor még nem beszéltem az ügyvédi és egyéb költségekről. Ezek ismeretében nagy hasznot nem látok az akcióiban.

Csurran-cseppen valami, ne féltsen engem. Sok oka van annak, hogy félévente, évente veszek, eladok. Nézze, kettőnknek elég egy kis garzon. Legyen benne teakonyha, fürdő, egy szoba, központi fűtés és slussz. Mindig úgy veszek, hogy az eladó hagyja ott nekem az ágyat, két fotelt és valami szekrényfélét. Még örül is neki, mert nem kell foglalkoznia a régi cuccokkal. Edényt, ágyneműt viszünk, ehhez elég a taxi, egy óra alatt ripsz-ropsz megvan a költözés. Nem, festetni csak ritkán szoktam, mert arra is figyelek, ne legyen elhanyagolt az újabb lakás. De nem is ezt kérdezte. Nézze, ha valami olyasmit hallok a lépcsőházban a hátam mögött suttogni, hogy na, az öreg biboldó már megint... na akkor én keresek egy újabb lakást. Vagy már olyan is volt, hogy Valter, a fiunk, jobban mondva a feleségem fia, eljött Bonnból látogatóba. Másnap hallom, hogy az ajtónk előtt két vénasszony hüledezik: nem elég a vén zsidó meg a platinaszőke, lúdtalpas, németül karattyoló asszonya, még idehoznak egy olyan négerforma pasast is. Vagy más: mindenáron emelni akarták a közös költségünket, merthogy mi feszt jövünk-megyünk a lifttel, hallott már ilyet? A legutóbbi lakásról kiderült, hogy a házat bauxitbetonból építették. Hát köszönöm szépen, engem hiába nyugtatott három mérnök is, nem hiszem el, hogy nem porlad el a tartófal, nem dől össze a ház egyszer. Én nem várom meg. Olyan is volt persze, hogy a fogorvosunk megtudta, hol lakunk, kérdezte, van-e ott eladó lakás. Mondtam, én eladnám. Zsebből, alku nélkül kifizette a doktor, kerestem majd egymilliót, nu. Így mennek a dolgok. Most egyébiránt az van, hogy megyünk Izraelbe. Örököltem ott, Petah Tikván egy kis lakást apám unokatestvére után. Jobb lesz ott nekünk, Pest már büdös nekem, és nem csak a levegője...

Miért négereztek a szomszédok?

Hajaj, régi történet ez. Ha kíváncsi, én elmesélem. Negyvenöt májusában ugye felszabadultunk Buchenwaldban. Én elég rossz bőrben voltam, de elindultam haza. Haza? Szóval Magyarországba. A vasútállomáson már nem tudtam felszállni a vonatra, elájultam a gyengeségtől, a láztól, kórházba kerültem. Ötféle nyavalyám volt, képzelheti. Amerikai felügyelet alatt működött a kórház, legalább ötven volt foglyot ápoltak vagy temettek... Szerencsém volt, hetek múlva feljavultam. És beleszerettem a kis német ápoló sveszterbe, nővérbe. Nem mondtam ugyan neki, de sejthette, mert folyton mosolygott rám, és nagyon gondomat viselte. Mit ad a Teremtő, egyszer csak búskomor lesz, kisírt szemekkel teszi a dolgát, már nem olyan lelkesen, mint korábban, és rám se néz! Ötször megkérdeztem, mi baj van, mire leült az ágyamra, és elsírta: állapotos az egyik amerikai katonától, akit közben már elvezényeltek, nem lesz apja a gyereknek... A katonaság nem hajlandó elárulni a szeretője nevét, címét. Úgy vettem észre, jót tett neki, hogy elmesélte nekem a gondját, mert aztán mindennap sokat beszélgettünk, mit is kéne tennie. Két hét múlva döntöttem, elveszem feleségül. Összeházasodtunk, a harmadik hónapban járt. Ő maradt nővér, engem a gyógyulás után felvettek a kórházba takarítónak. Kaptunk egy szobácskát az alagsorban, ahol a nővérek laktak. Sokat nem kellett menni, amikor jöttek a szülési fájdalmak. Fiút szült. Közel ötkilósat. A néger őrmester apuka örült volna biztosan, ha látja. Én is örültem, nagyon édes gyermek volt. Senki nem piszkált, csúfolt bennünket, hogy nem szőke, nem kék szemű gyermeket tologatunk babakocsiban, viszünk óvodába, iskolába. Tényleg nem. Amikor Valter leérettségizett, beköltöztünk Bonnba, Inge maradt ápolónő, én egy orvosi műszerekkel kereskedő cégnél lettem utazó ügynök. Elég jól kerestünk, szép, kényelmes lakást béreltünk. Valter fiunk beiratkozott a fogorvosira. Ott már hallott, hallottunk ezt-azt a színére mondani, de nem volt veszélyes. Szomorkás gyerek volt. Tudta ugye, hogy nem én vagyok az apja, nem akarta soha elhinni, hogy nem tudjuk felkutatni az igazit... Fogorvos lett a mi kis nagyon kreol gyermekünk, bizony. Sokat veszekedett az anyjával, merthogy ő mindenáron a zsidó vallást akarta felvenni. Inge ellenezte, az volt az ándungja, hogy majd ha megtaláljuk az apját, akkor majd vele együtt kell ezt eldönteni. Én nem erőltettem, azt sem, hogy Inge tucatszámra írta a kereső leveleket. Egyik este hatalmas bőrönddel jött haza a fiú. Ő bizony megy Amerikába, megkeresi az apját. Ugye maga se tiltotta volna meg? Elment. Három hét múlva kaptunk tőle repülőpostás levelet. A borítékban volt fotó is: őszes, kövérkés férfi mellett mosolygott a mi kis kreol németünk. Három féltestvére is lett. Alig akart hazajönni Valter, végül is a vízum miatt muszáj volt. Mintha kicserélték volna. Nem elleneztük, hogy a nevét megváltoztassa. Nagyon furi volt ám, hogy korábban majdnem fekete bőrű német létére úgy mutatkozott be: Valter Mezei. Lett belőle Walter Jefferson. Hogy befejezzem a történetünket, elmondom, echte néger feleséget hozott később Amerikából. Öt unokánk van.

Nem akarom feltartani, akkor holnapra írja meg a szerződést a mostani lakásra, hozom a vevőt aláírásra. Azt tudja-e, hogy annak a háznak a helyén volt az első zsidó kórház is meg egy csomó zsidó üzlet, iroda, bolt, zsidó lakóház? Előbb megyünk Németbe, összepakolunk, és irány Petach Tikva, pár hónapra. Majd elfelejtettem, hoztam magának valamit. A múltkor dicsekedtem, hogy amióta nyugdíjas vagyok, festegetek, híres festményekről másolatot. A németek viszik ezeket, mint a cukrot. Ha nyáron otthon vagyunk – otthon, hol vagyok én otthon, a németeknél a nyár hűvösebb, az jó. Ha jön a tél, megyünk Izraelbe eztán. Bolhapiacokon seftelek a másolatokkal. De maga ne adja el. Nem szignálom soha, de maga ráírhatja, hogy emlékül festette Mezei Emil. Na ne mondja, szerintem a bolond is felismeri, hogy az eredeti Chagallnak a Hegedűse... Tudja, a háztetőn, ugye? Vigyázzon rá, egyszer még sokat ér ez is...

Politzer Tamás

Emlékezés Lőw Lipótra

***Óh, népem, légy te méltó nagy őseidhez, a szent prófétákhoz és ragadj fegyvert és siess védelmezni a magyarok hazáját...* E buzdító, szép mondat a függetlenségéért küzdő magyar haza szolgálatába 1848-ban elsők között állt Lőw Lipót pápai rabbitól való, aki 210 esztendeje, 1811. május 22-én született, és aki éppen 175 esztendeje, 1846-ban került a dunántúli Pápa városába.**

Honfiúi kötelezettségének odaadással tett eleget országszerte – közte Pápán és környékén is – a magyar zsidóság 1848/49-ben, s ebben nem kis szerepe volt Lőw Lipót rabbinak, olvasható az infopapa.hu cikkében. Hatására nyolcvanhét zsidó ember jelentkezett a pápai nemzetőrségbe, akik valamennyien részt vettek a Dráva-vonal védelmében. Majd 1848 novemberének végén, a Pápán kezdődő honvédtoborzás alkalmával szintén az ő óriási szívvel-lélekkel való buzdító munkájának köszönhetően közel negyven zsidó fiatal állt be a honvédek közé is. Maga Lőw rabbi is ott állt a kossuthi zászlók alatt hús-vér valójában, együtt volt a honvédekkel; a sellyei táborban tábori lelkészként – 1848 júliusában – nagy hatású, lelkesítő beszédet mondott a pápai nemzetőröknek *Az Isten velünk vagyon!* címmel. Ez a kivételes szónoklat írásban, nyomtatott formában a Pápai Református Kollégium nyomdájának jóvoltából máig fennmaradt, sőt immár négy-öt esztendeje hivatalosan helyi és megyei kulturális örökségi értéknek is számít, miután Pápa Város Önkormányzatának, valamint a Veszprém Megyei Önkormányzat Közgyűlésének Veszprém Megyei Értéktár Bizottsága 2016-17-ben felvette a helyi, megyei értéktárba. Immár egy évtizede pedig kezünkben tarthatjuk dr. Hidvégi Máté professzor úrnak köszönhetően azt a *Lőw Lipót főrabbi élete* című kis dokumentumkötetet, melyet még a néhai Politzer Sándor vezette helyi zsidó kulturális hagyományőrző egyesület adott közre, s melyet most, ezen az idei kettős évfordulón is szeretettel ajánlok az érdeklődők szíves figyelmébe. De jó szívvel ajánlom a *Naplók, versek, levelek a szabadságharc korából* című emlékkötetet is, melyet 1998-ban H. Szabó Lajos állított össze. Az egykori emblematikus pápai, Pápa környéki lokálpatrióta író idén lenne kilencvenéves; öt éve hunyt el. Ebben a szép könyvben is fellapozható a fentebb említett Lőw-féle tábori beszéd, valamint egy naplórészlet a pesti Újépületben töltött fogsága idejéből.

Idei kerek évfordulói alkalmából elevenítsük fel röviden a néhai jeles pápai rabbi alakját, életútjának főbb állomásait.

Lőw Lipót Júda Leib Löw néven 1811. május 22-én látja meg a napvilágot a csehországi Cerná Horán a II. Rudolf császár korában élt legendás prágai rabbi, Judah Löw ben Bezalel leszármazottjaként. Tanulmányait 1824 és 1835 között a trebíci, kolíni, lipníki és kismartoni jesivában kezdi, majd a pozsonyi líceumban folytatja; a pesti és bécsi egyetemeken nyelvészetet, pedagógiát és keresztény teológiát hallgat. Rövid nevelősködést követően éppen 180 esztendeje, 1841 kora őszén kerül Nagykanizsára rabbinak. Ő lesz az első, aki zsinagógában magyarul mer prédikálni, nem kis visszatetszést váltva ki ezzel konzervatív hittársaiból. Élére áll a zsidóság polgári és politikai egyenjogúsításáért vívott küzdelemnek.

175 éve, 1846-ban hívják meg a pápai zsidó hitközség élére, ahol a

Az idős Lőw Lipót
Kerecsényi Zoltán grafikája

frissen épült zsinagógát magyar nyelvű beszéddel szenteli fel. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc kitörése itt éri; buzgó hívévé szegődik a magyar szabadságeszmének – pedig a 48-as alkotmány sem ad egyenjogúságot és polgárjogot a magyar zsidóságnak –, rendkívül fontos szerepelőjévé válva a pápai 48-as eseményeknek, s tábori lelkészként is szolgálva az ügyet. A bukást követően ellenségei Pápán feljelentik, felségsértés és lázítás vádjával börtönbe vettetik.

Báró Sina György, a filantróp bankár lesz az, aki segítségére siet, s végül kéthavi fogság után, 1849 decemberében Haynauék szabadon engedik. (Kevesen tudják, hogy a 165 esztendeje, 1856. május 18-án elhunyt Sina báró hallatlanul nagy szerepet játszott a Lánchíd megépítésében. Segítve gróf Széchenyi Istvánt, a finanszírozást ő szervezte meg az ausztriai Rothschild-bankház bevonásával, és ő adta hozzá a legtöbb pénzt. Ezen érdeme miatt neve – az uralkodóéval és a „legnagyobb magyaréval” együtt – a híd pesti hídfőjén arany betűkkel van gránitba vésve mindmáig.) Pápára visszatérve újabb és újabb zaklatások érik Lőwöt; közben hívja a lembergi, a brünni, a bukaresti hitközség, illetve a berlini zsidó főiskola is, azonban mindezeket rendre visszautasítja. Végül a szegediek felkérésének enged: szegedi főrabbivá avatják. Hivatalát mintegy huszonöt éven át, egészen haláláig viseli.

Lőw főrabbi gyakorlati hitéleti szolgálatán túl rendkívül szerteágazó – pl. teológiai, politikai, oktatási, régészeti, folklorisztikai – témájú, aktív tudományos munkásságot is folytat. Számtalan cikket publikál magyar, német, héber nyelveken a belés külföldi lapokban. Óriási tiszteletnek örvend 1875. október 13-án bekövetkező haláláig a közéletben: a magyar kormány, de még maga a császár-király Ferenc József is rendszeresen kikéri véleményét vallási kérdésekben. Így jelentős mértékben hozzájárul az 1867-es emancipációs törvény megszületéséhez is.

Elhunytát követően fia, Lőw Immánuel örökli hivatalát, aki igen méltó utódjának bizonyul mind vallási tekintélyként, mind nemzetközi hírű tudósként. Ő mondta egyszer egy II. Rákóczi Ferenc fejedelemről szóló beszédében: *A nemzet hű fiává nem a származás, nem a fajrokonság, hanem a rokon érzés s a csatlakozó önfeláldozat avat. Nem a szívnek vére, hanem a szívnek verése...*

Lőw Immánuel, az ugyancsak hű hazafi, a világhírű zsidó hittudós, szegedi főrabbi, orientalista, művelődéstörténeti író agg korára tragikus sorsúvá válik. Ahogy a neves magyar történész, Marjanucz László írja *Lőw Immánuel tragikus sorsa a háború végén (Adalékok a zsidótörvények szegedi végrehajtásához)* című írásában: *...90 évesen, megbélyegzetten indult el utolsó útjára kék köpenyében, egyetlen pogygyászával, egy pokróccal a karján. Bevagonírozták a rabbikar világhírű nesztorát, akinek érdekében hiába intézett levelet Hamvas Endre püspök a belügyminisztériumba. Az 1944. június 28-án Strasshofba indított szerelvény Budapesten rövid időre megállt, s lekapcsolták azt a vagont, amelyben Lőw is tartózkodott. Már Szegeden is nagybetegen került be, útközben rosszul lett és kiemelték a deportáló vagonból. A róla emlékező Scheiber Sándor szerint a megérkezése utáni első szava ez volt: Ein tragisches Ende für Lőw (Lőw tragikus vége). Előbb az Aréna úti (Dózsa György út) zsinagóga körül létesített gyűjtőtáborba vitték, majd mentőautón a Wesselényi utcai zsidó szükségkórházba szállították. Itt halt meg 1944. július 19-én. A Farkasréti temetőben Scheiber Sándor búcsúztatta július 21-én. ...a főrabbit a Budapesti Hitközség temette el. 1947. április 23-án exhumálták, hogy földi maradványai viszszatérjenek a család százéves lakóhelyére, amelynek hagyományaihoz, kultúrájához egész életében ragaszkodott...* Síremléke a szegedi zsidó temetőben található, ahogy édesapjáé, Lőw Lipóté is.

Bennünket, pápaiakat egy szebb időket látott teljes nagy épület, a 175 esztendővel ezelőtt, 1846. szeptember 11-én magyar nyelvű beszédével felszentelt pápai zsinagóga – hazánk harmadik legnagyobb zsinagógája – emlékeztet Lőw Lipótra. Egyszer megérdemelne egy emléktáblát rajta/benne Lőw Lipót!

Felhasznált és ajánlott irodalmak:

Az Isten velünk vagyon! – Lőw Lipót pápai rabbi beszéde – 1848. = https://ertektar.papa.hu/ertekek/kulturalis-orokseg/az-isten-velunk-vagyon-low-lipot-papai-rabbi-tabornok-beszede-1848

Béth Hácháim: Történelmi utazás a sírok között. = https://szeged-panorama.blogspot.com/2012/09/a-szegedi-zsido-temeto-hantjai-kozott.html

H. Szabó Lajos: Pápa és környéke 1848–1849. Magánkiadás, Pápa, 1994.

H. Szabó Lajos: Naplók, versek, levelek a szabadságharc korából. Magánkiadás, Pápa, 1998.

Dr. Hidvégi Máté: Lőw Lipót főrabbi élete. Pápa és környéke Zsidó Kulturális Hagyományőrző Egyesület, Pápa, 2011.

Lőw Immánuel – A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából. = https://hu.wikipedia.org/wiki/Lőw_Immánuel

Lőw Lipót – A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából. = https://hu.wikipedia.org/wiki/Lőw_Lipót

Marjanucz László: Lőw Immánuel tragikus sorsa a háború végén (Adalékok a zsidótörvények szegedi végrehajtásához). = http://acta.bibl.u-szeged.hu/2911/1/historica_114_115-124.pdf

Sina György – A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából. = https://hu.wikipedia.org/wiki/Sina_György

Írta-összeállította:
Kerecsényi Zoltán lokálpatrióta, az Elsősorban pápai Városbarát Egylet (EpVE) ügyvivője

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák: mondAt Kft., **www.mondat.hu**
Felelős vezető: Nagy László
ISSSN 0133-1353

Viktor Frankl és az élet értelme

(Folytatás a 6. oldalról)

összeállított egy újabb könyvet, *Mégis mondj igent az életre!* címmel. 1947-ben összeházasodott Eleonore Schwindttel, decemberben lányuk született. 1948-ban Frankl megszerezte PhD-fokozatát filozófiából, majd előléptették a Bécsi Egyetem Orvostudományi Karának neurológiai és pszichiátriai docensévé.

Számos egyetemre hívták előadni, pl. Hollandiába, Angliába, Argentínába. Gordon Allport szociológus, szociálpszichológus az USA-ban segítette elő publikációinak megjelenését. Közben a Bécsi Egyetem professzora lett, és az USA-ban is egyre több felsőoktatási intézményben adott elő. 1961-ben a Harvard vendégprofesszoraként tartott órákat. 1970-ben a San Diegóban található United States International Universityn megalakult az első logoterápia tanszék, tíz évvel később pedig ugyanott rendezték az első Logoterápia Világkongresszust. 1988-ban beszédet mondott Ausztria megszállásának 50. évfordulóján, amelyben kifejtette, hogy nem ért egyet a kollektív bűnösség koncepciójával. Szintén abban az évben Jeruzsálemben megtartotta második bár micváját. 1991-ben a Kongresszusi Könyvtár Az élet értelméről szóló könyvet az USA tíz legbefolyásosabb műve közé választotta.

1995-ben Frankl megírta önéletrajzi kötetét, egy évvel később pedig megjelent utolsó könyve, a Man's Search For Ultimate Meaning (ez magyarul nem elérhető). 1997. szeptember 2-án hunyt el a neves tudós szívelégtelenségben.

Hazánkban jelenleg *Az élet értelméről*, a *Mégis mondj igent az életre!*, valamint *A tudattalan Isten* kapható, olvasható magyar nyelven. Születésének 110. évfordulóján Bécsben megnyitották a világ első Viktor Frankl Múzeumát. Bécsben Viktor Frankl Intézet is működik, mely leginkább oktatási feladatokat lát el.

Edith Eva Egerre is nagy hatással volt Frankl, mint *A döntés* című könyvéből kiderül, sokáig leveleztek, majd gyakran találkoztak is egymással, szoros barátság alakult ki közöttük az évek folyamán.

Felhasznált forrás:
https://www.univie.ac.at/logotherapy/biography.html

Miklós Dóri

Gyógyszer- és MRI-támogatás

Továbbra is igényelhetnek esetenkénti támogatást szociálisan rászoruló betegek az alábbiakhoz:

Időnként szükségessé váló, az átlagosnál drágább gyógyszer beszerzése. Drágábbnak tekintjük a kb. 5.000 és 50.000 Ft közötti gyógyszert, minden esetben az igénylő jövedelméhez viszonyítva.

Magánorvosi MRI-vizsgálat elvégeztetése rosszindulatú daganat kiderítésére, ha az állami egészségügy csak későbbi időpontra tudja csak vállalni.

Részletesebb tájékoztatás a következő telefonszámon: 06-1-321-3494, lehetőleg az esti órákban.

Hírek, események röviden

– Siófok. Szeretettel várunk minden érdeklődőt az imaházba a szombatfogadó istentiszteletre és az azt követő kidusra július 23. és augusztus 20. között, péntek esténként 19 órától. Cím: Siófok, Széchenyi u. 4.

– Mártír-istentisztelet. Augusztus 29-én 10 órakor Pásztó, 12 órakor Szécsény temetőjében tartanak megemlékezést.

APRÓ-HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

NAPTÁR

Augusztus 5., csütörtök	Év 27.	Jajm kippur kóton
Augusztus 6., péntek	Év 28.	Gyertyagyújtás: 7.52
Augusztus 7., szombat	Év 29.	Szombat kimenetele: 9.02
		Újholdhirdetés
Augusztus 8-9., vasárnap-hétfő	Év 30. - Elul 1.	Újhold
Augusztus 13. péntek	Elul 5.	Gyertyagyújtás: 7.41
Augusztus 14., szombat	Elul 6.	Szombat kimenetele: 8.49

Hová tűntek a zsidó partizánnők a soá történelméből?

A holokausztot feldolgozó irodalomba rengeteg, ezer és ezer könyv tartozik: a megtörtént eseményeken alapuló Mila 18-tól kezdve Edith Eva Eger tavaly megjelent nagy sikerű memoárjáig. S bár sokszor és sokféleképpen foglalkoztak már a holokauszttal, Judy Batalionnak mégis sikerült egy teljesen új perspektívából bemutatni a negyvenes évek sötét és rettegéssel teli Európáját: fiatal, lázadó zsidó nők történetén keresztül.

Az eredetileg művészettörténész Judy Batalion tizenkét év kutatómunka után tudta befejezni a könyvet. Több nyelven olvasott tanulmányokat, vallomásokat; a mű alapötletéül szolgáló Freuen in di Ghetto című jiddis nyelvű kötetet teljesen véletlenül találta meg a British Libraryben. A Partizánnők egy tucat fiatal zsidó nőt és lányt mutat be, akikről megtudhatjuk, hogyan éltek és lázadtak a háború sújtotta Lengyelországban. Az egyik központi szereplő Renia Kukielka, aki álruhában és hamis iratokkal felszerelve futárnak állt: gettóról gettóra csempészett fegyvereket, pénzt és egyéb tiltott árucikkeket az ellenállóknak. A szerző sokat foglalkozik még azokkal a fiatal zsidó nőkkel, akik egyszerre szerveztek ifjúsági ellenállást a gettókban, törődtek a betegekkel és az árván maradt gyerekekkel, miközben igyekeztek minél több embert kimenekíteni a mai Izraelbe.

A szerteágazó történet, melyet az író saját maga is egy izgalmas thrillerhez hasonlított, lendületesen követi a halált nem ismerő futárlányok (jiddisül kasaritok) mindennapjait a lengyelországi gettókban, akik plüssmackóba varrva szállították fegyvereket, vagy kenyérbe sütöttek bele kenőpénzt. A földalatti forradalmat vezető nők és lányok saját veszteségeik ellenére sem hagyták hátra a közösségüket. Hiába volt lehetőségük elmenekülni az országból, nem éltek vele. Szó esik Niuta Tajtelbaumról, aki katolikus árja

lánynak adta ki magát, gyakran butácskának, elveszettnek tettette magát, hogy a náci katonák segítsenek neki, majd egy óvatlan pillanatban kivégezte őket. A „copfos kis Wandaként” emlegetett Niuta hosszú ideig a Gestapo körözési listája legtetején szerepelt, míg végül elkapták. Három barátnő, Bela, Lonka és Tema szintén katolikus lengyelnek adták ki magukat, s amikor egy télen Bela egy Gestapo-irodában dolgozott fordítóként, az egyik náci tisztnek megtetszett a lány, és barátnőivel együtt meghívta a karácsonyi ünnepségükre. A partin kép is készült: ott mosolyog három zsidó lány a Gestapo ünnepi összejövetelén. Míg évekkel később Bela Auschwitz után eljutott Izraelbe, két barátnője nem élte meg a háború végét.

A könyv nem a háború befejeztével zárul: Batalion egy egész fejezetet szentel a túlélők bűntudatának és az akkor még nem diagnosztizált poszttraumás stressz-szindrómájuknak. Ezeknek a nőknek nemcsak azért merült eddig feledésbe a történetük, mert a férfiak és az áldozatnak beállított nők narratívája erősebb volt, hanem azért is, mert sokszor a közösségük javasolta nekik, hogy ne beszéljenek az őket ért traumákról. A háborút követően a nőknek egy megsemmisült fiatalkor után rögtön anya- és feleségszerepbe kellett helyezkedniük. Többen igyekeztek mélyen magukba temetni az átélt borzalmakat, néhányan az öngyilkosságba menekültek, de Reniához hasonlóan voltak túlélők, akik tovább tudtak lépni.

A Partizánnők nem egy kellemes tavaszi olvasmány, mégis két nap alatt a végére értem a közel 450 oldalas könyvnek, mert egyszerűen letehetetlen. Nemcsak a nácik szisztematikus brutalitása miatt volt megrázó, hanem mert a főszereplőket túl közelinek éreztem magamhoz: középosztálybeli lányok, jómódban és szerető családban nevelkedtek, majd egyik napról a másikra a feje tetejére állt az életük, és a világ, amelyben léteztek, ellenük fordult. Ezeknek a lányoknak a hősies bátorsága egyszerűen példátlan, és igazi botrány, hogy nem tanulhattam róluk korábban. Sokkoló és fojtogató volt ennyire behatóan olvasni a megszállt Lengyelországról, és pont a releváns szemszög miatt sokszor a saját bőrömön éreztem a lányok félelmét, izgalmát.

Hogyan lehet, hogy a mai napig nem szerves része a holokausztkánonnak az ellenálló partizánnők története?

Őszintén remélem, hogy Batalion könyve utat enged egy új fókusznak, amely ünnepli a női harcosokat, akik akár magukat is feláldozták a hitükért, a közösségükért és a szabad hazájukért.

Csibra-Kaizler Tamara / Glamour

...és ideje van a nevetésnek

Bízzuk szakemberre:

– Jaj, doktor úr, szörnyen beteg vagyok! Reménytelen a helyzetem. Szeretnék véget vetni az életemnek!

– Nana! Ne hamarkodja el, a barátom! Bízza csak énrám!

***

A pszichiáter magyarázza a betegnek:

– Higgye el nekem, nincs olyan akadály, amit erős akarattal le ne győzhetnénk.

A beteg eltűnődik.

– Doktor úr, megpróbálta már a fogkrémet visszanyomni a tubusba?

***

A pszichiáter várótermében két páciens álldogál. Kérdezi egyik a másiktól:

– Ön most érkezett, vagy már távozni készül?

– Kérem, ha én azt tudnám, akkor nem lennék itt.

Kinek jó ez?

Az Európai Unió Istent játszik, mikor megtiltja a kóser és a hálál vágást, nem törődve a zsidó és a muzulmán lakosság hagyományaival, Isten törvényeivel. Ezzel lehetetlen helyzetbe hozza a kóser háztartást vezető családokat.

Amikor ezt olvastam, úgy gondoltam, hogy megosztom olvasóimmal Királyhegyi Pálnak az *Első kétszáz évem* című könyvében megjelent írását, melyben a tanyán élő Epstein család életéről ír, akik ortodox zsidóként, de sakter nélkül szenvednek az éhségtől.

A valóságban a 72 éves családfőnek és 44 éves, folyamatos gondozásra szoruló leányának története a nyíregyházi szeretetotthonban ért véget. Királyhegyinél a történet így jelenik meg:

– Hogy van, Epstein úr? – érdeklődtem.

– Itt éhen halunk, uram – mondta rezignáltan.

Beszélgetés közben észrevettem, hogy nagyszámú csirke vesz részt társalgásunkban, mire megkérdeztem, kinek a csirkéi ezek?

– Az enyémek.

– Hát akkor mi a baj? Nem szereti a kedves lánya a csirkét?

– Imádjuk mind a ketten. De itt nincs sakter és emiatt nem lehet levágni őket.

Ekkorra már megjelent a kulák is, Epsteinék házigazdája, aki megerősítette Epstein szavait:

– Ezek itt éheznek, csak mogyorón meg paradicsomon élnek. És itt vannak a csirkék. Az Atyaúristen érti ezt.

– Ide figyeljen, Epstein úr, adjon ide nekem két csirkét. Nekem van egy sakter barátom. Ő levágja a baromfiakat, és én holtan hozom vissza magának.

Gondoltam, majd Rozikával levágatom, az Istennél pedig később elintézem a bűnömet. De Epstein ravasz volt, mint a róka:

– Szeretnék beszélni azzal a sakterrel.

– Nem érdemes. Az egy zárkózott sakter. Csak vág, és nem szól egy szót sem.

Epstein megrovóan legyintett:

– Ebben a faluban nincs is sakter. Már érdeklődtem.

Mint megvert hadsereg hagytam el Epsteint (...) az ezredesné magához is vett zsírt, lisztet meg hasonló női dolgokat, és átmentünk a bánatos, sakter nélküli Epsteinhez:

– Ide figyeljen, Epstein úr. Az ezredesné asszony vállalta, hogy főz maguknak meleg ételt, akkor a kislány is lelkesebben tud majd takarítani.

Epstein arca még jobban elborult:

– Itt nem lehet főzni. A kulákom eltréflizte az edényeimet.

Kihallgattam a kulákot:

– Nem tudom, mi ütött ezekbe. Már nem tudtam nézni, hogy éheznek itt nálam a szerencsétlenek, hát lekanyarítottam nekik egy jókora darab szalonnát, és szó nélkül odatettem a tányérjukra. Hozzá sem nyúltak. Talán megőrültek. Nem értem.

Én értettem. A disznószalonna miatt már a tányérjukhoz sem nyúlhattak. (...) De még ekkor sem csüggedtem. Írtam egy kérvényt, amelyben kértem, hogy a kitelepített családot (...) helyezzék el valami vallásos otthonban, ahol rituális kosztot kaphatnak (...).

Hamarosan megjött az engedély, és Epsteinék boldogan utaztak el, ott hagyva a rengeteg csirkét a kuláknak, akinek nem kellett sakterre várni.

Eddig a történet.

S aki figyelmesen olvassa a kóser vágással élő zsidó és hálál vágással élő muzulmán lakosság panaszát, akik vagy elmennek az Unióból, vagy Unión kívüli országból fogják húskészletüket beszerezni, szintén felteheti a kérdést: Kinek jó ez?

Halmos Sándor

„Templomecsetóga”

Új trend a vallások világában

Talán kicsit furcsának tűnhet ez a szóösszetétel első olvasatra, de lassan az egész világon ismertté válik, köszönhetően az erre irányuló globális törekvéseknek. Hiszen ha létezik globális gazdaság, pénzügyi, egészségügyi és lassan, de biztosan politikai rendszer is, miért ne létezhetne globális vallás is, amely nem csupán összekapcsolná, hanem „bekapcsolná” ebbe az új rendszerbe a föld teljes lakosságát?

A kezdeményezés nem új keletű, hiszen 2019 februárjában Abu-Dzabiban Ferenc pápa és Ahmed al-Tajjeb főimám éppen erről írt alá megállapodást. A dokumentum részletekbe menően tartalmazza a megvalósítás fő alapelveit, amint olvashattuk a Vatican News oldalán.

Ezek után korántsem meglepő a tavasszal felröppent hír, amely beharangozta a berlini templom-zsinagóga-mecset, vagy ahogyan azt röviden emlegetik, a „templomecsetóga” építésének tervét. Májusban megtörtént az Egy Ház elnevezésű kulturális, vallási és oktatóközpont alapkőletétele. Ahogyan azt ötletgazdái – többek közt Roland Stolte keresztény teológus – tervezik, ez a hely egy olyan imaház és egyben tanközpont lesz, ahol nem csupán a három monoteista vallás híveit látják szívesen, hanem az ateistákat is. Mindhárom vallás külön „szentélyt” kap, így egymás mellett létezhetnek úgy, hogy megtartják saját identitásukat. Az építkezés terveit a Kuehn Malvezzi iroda készíti, amint az megtudható a Guardian cikkéből.

Sokan felhördültek erre a hírre, pedig az ötlet korántsem egyedi, és nem a németek voltak az elsők a kivitelezésben. Kevésbé ismert ugyanis, hogy az Egyesült Arab Emírségben már 2019-ben elkezdték egy hasonló komplexum építését, amit az ígéretek szerint 2022-ben adnak át. Először Abdullah bin Zajed al-Nahjan, az Arab Emirátusok külügyminisztere beszélt a tervekről 2019-ben New Yorkban, a második alkalommal megrendezett Emberi Testvériség Legfelső Tanácsának ülésén.

Az arabok azóta már részleteket is elárultak az épülő „templomokról”. A komplexum a főváros közelében lévő Saaidiyat szigeten épül. A 20 százalékban már elkészült épületegyüttes neve Ábrahám családja lesz.

A három egyház képviselője az alapkőletételnél Berlinben

Fotó: aparatorul.ro

Az építészetileg is egyedülálló komplexum területén belül épül a keresztény Szent Ferenc-templom, az Al-Tajeb mecset és a Moise Ben Maimon zsinagóga. Egyesek szerint a keresztény imaház neve inkább Ferenc pápára utal, méltatva az imámmal kötött egyezmény létrehozásában szerzett érdemeit.

Az építmény helyet ad egy kulturális központnak is, amely a testvériség és a szolidaritás gondolatát hivatott elmagyarázni az odalátogatóknak. Így részt vállal egy olyan társadalom létrehozásában, amely a kölcsönös tisztelet és együttélés alapján működik, – egyelőre – megőrizve az egyedi vallási karaktert. Talán nem meglepő – ismerve a nyugati civilizáció elkötelezettségét e téren –, hogy a világ minden táján található vallási közösségek szerepet vállaltak a tervezet megvalósításában.

Mindenesetre arab testvéreink büszkék művükre, és reményeik szerint globális szimbólumává válik a három vallás közötti barátságnak. Hogy ez bekövetkezik-e? Az a jövő titka, de talán megbocsátható némi szkepticizmus a hétköznapi halandó részéről...

Nos, egy biztos. A telente ott nyaraló „szegényebb” honfitársaink egy újabb látnivalóval gazdagodhatnak a jövő évtől kezdődően.

Czeglédi Andrea /duol.hu

Az én olvasatom

A Mazsihisz az itthoni antiszemitizmus helyzetéről adott tájékoztatást. Ennek keretében Hann Endre, a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet ügyvezető igazgatója néhány adatot ismertetett a témával kapcsolatban.

Szerinte a 2019-es adatok alapján a felnőtt lakosság 36 százaléka tekinthető antiszemitának.

Az én olvasatomban ez azt jelenti, hogy a felnőtt lakosság 64 százaléka nem antiszemita.

Ami a pártok szavazóit illeti, a Fidesznél 40 százalék, a Jobbiknál 16 százalék, a DK-nál 9 százalék, az MSZP-nél 8 százalék, a Momentumnál 2 százalék „erősen antiszemita”.

Az én olvasatomban a fideszesek 60 százaléka, a jobbikosok 84 százaléka, a DK-sok 91 százaléka, az MSZP-sek 92 százaléka, a momentumosok 98 százaléka nem antiszemita.

Nem terhelném tovább az olvasót, csak meg akartam mutatni, hogy én ugyanazt állítom, mint az említett üv. igazgató.

Csak nézőpont kérdése az egész...

kápé